205800

Bendtner József
Emlékfüzet

Bendtner József
Emlékfüzet

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

4° l.
Hung.
564

KÖNYV-
TÁRA

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

205809
KÖNYVTÁRA
Ügyvitel Kölcsönkönyv
1906 év 479. sz.

Bendtner József

Bendtner József.

A könyvnyomdászat az ember szellemi termékeinek, a mindenkori haladás hirdetője; nincs az a találmánya a világnak, mely jelentőségében nagyobb, kihatóbb lenne, mint a nyomtatás művészete. A hajózás, a gőzgép, a vasút és egyéb találmánya a modern technikának, megszünteti az emberek lakhelye közötti távolságokat, vagy tökéletesít egy és más ipari foglalkozást; a nyomtatóműhely produktumai azonban megteremtették a világ összes nemzeteinek és népeinek szellemi érintkezését és a hasznos, a kiváló alkotásokat megismerteti a föld minden népével, a nemzetek millióival.

A könyvnyomdász a kulturának, a haladásnak, a fölvilágosodásnak természeténél és foglalkozásánál fogva is mindig úttörője, előharcosa volt s így érthető, hogy a nyomdászok között az elmult századokban sok tudós, pap, tanár található, kik közül nem egy az üldözésnek, az ostoba maradiságnak lett az áldozata, vértanúja.

Hazánkban is sok hivatott művelője volt ennek a mesterségnek az elmult századokban. De mai értelemben vett

nyomdatechnikai munkások csak a mult század elején tünek föl Magyarországon. És ez érthető is. Hisz a mi szegény hazánknak, beleékelve a nyugat és kelet közé, mindig védekeznie kellett az osztrák vagy a török ellen. A magyar nemzet védte meg a nyugati országokat az ázsiai és török hordáktól és azok barbarizmusától. És míg nálunk az ipar és kereskedelem nem tudott keletkezni és fejlődni, addig már osztrák szomszédaink, a német kis államocskák, Francia- és Angolország hatalmas iparral, kereskedelemmel és kulturával birtak.

A mult század elején, az 1848-iki forradalom előtt az országban fellendülő szellemi és társadalmi élet természetes következménye volt, hogy hazánkban a nyomtatómesterség is valamelyest fejlődött; a cenzura eltörlése, a sajtószabadság kivívása mind olyan események a hazai könyvnyomdászat történetében, melyek érthetővé teszik, hogy a nagy forradalom után, dacára az ország leigázásának, a kultura, a fölvilágosodás ipari műhelyei megszaporodtak, újabb és újabb nyomdai vállalatok keletkeztek az ország minden részében.

A mi jubilánsunk, Bendtner József is ebben az időszakban tanulta ezt a szép, de nehéz mesterséget. Az ő működését ötven esztendei ernyedetlen munkásság, hivalkodás nélküli tisztességes élet, puritán jellem, kitünő szaktudás és páratlan szorgalom jellemzi. Ha összes cselekedeteit, működését teljes egészében kellene méltatnom, sok-sok mindent lehetne felemlíteni az ő életéből. Engem, a hálás tanítványt, bíztak meg Bendtner József 50 esztendei nyom-

dászjubileuma alkalmából, hogy méltassam ezen füzetben az ő tevékeny életét, szeretetreméltó egyéniséget. Örömmel vállalkoztam, hiszen könnyű a feladatom és végtelenül hálás a tárgy, amelylyel foglalkozom. Könnyebb annál inkább, mivel majdnem negyedszázad óta működünk együtt, ő mint Mesterem, én mint hálás tanítványa.

Az 1848-iki forradalom utáni időkben, mikor a sajtó szellemi és technikai munkásainak csak a teljhatalmú cenzura engedelme mellett volt szabad dolgoznia, a sajtó technikai munkásai is telve voltak szabadságszeretettel és egy jobb kor után való vágyakozással. Ebben az időben, 1856 májusban lépett be a Budapesten született Bendtner József tizenegy éves korában Burger Zsigmond könyvnyomtató-műhelyébe, ahol megtanulta négy évi tanulás után a könyvnyomtatás mesterségét. Burger Zsigmond, a jóhirű nyomtatóműhely tulajdonosa, felismerte Bendtnerben a törekvő, tanulékony szakembert és tovább is alkalmazta őt műhelyében. Annak a kornak gyermekei jobban tudtak alkalmazkodni az élethez, inkább tudták leküzdeni az eléjök tornyosuló akadályokat, könnyebben gyűrték le a nehézségeket és odaadó munkával, folytonos tanulással, szakmájuk iránti rajongó szeretettel igyekeztek művelődni, haladni. Ma legtöbbnyire felületes tudással, kevés és rossz munkával akarnak az emberek maguknak állást, vagyont, társadalmi pozíciót teremteni, míg Bendtner pályája kezdetén egész környezetében azt látta, hogy mindenki buzgalommal, tudással, szak- és munkaszeretettel óhajt előre haladni. Természetes, hogy ilyen környezetben, midőn az egész társadalomban

amúgy is új vágyak, új remények ébredeztek, midőn még az országrontó abszolutizmus vaskarmai alatt nyögött az ország, ő is, a fiatal könyvnyomtató, magába szívta az akkori idők szabadságszeretetét, benne is felébredt a vágy, hogy kettőztetett szorgalommal, folytonos tanulással hazája legfontosabb iparágát fejleszsze, tudásával annak haladását előmozdítsa. S hogy feladatának mennyire felelt meg, bizonyítja az, hogy ötvenéves pályáján egész generációt nevelt, olyant, amely büszkén és hálás szívvel vallja őt tanítómesterének. Az általa felnevelt újabb nyomdásznemzedék tudja, hogy lelke egész szeretetével végezte nehéz hivatását. Nemcsak tanítómestere volt tanítványainak, hanem tanácsadó barátja is és atyai gondoskodása sokszor arra is kiterjedt, hogy tanítványainak ügyes-bajos dolgain segítsen.

1863-ig volt Burger Zsigmond könyvnyomdájában alkalmazva Bendtner József; ekkor, hogy szaktudását fejleszsze, feljött a fővárosba, ahol hosszabb-rövidebb ideig a Wodianer, Khór és Wein, Hornyánszky és Träger, és Heckenast-féle nyomdákban volt alkalmazva; 1868 december havában visszament Szegedre, Burger Zsigmondhoz, ahol az akkor már elsőrangú nyomda művezetője lett. Ezen időre esik szakirodalmi működésének kezdete; számtalan cikkben sürgeti a nyomdász-egylet megalakítását, melynek létrejötte után, 1869-ben annak pénztárnokává választották. Sokoldalúságáról és mély tudásáról tesznek tanúságot azon szakcikkei, melyeket az akkori Typografiába írt. 1871-ben benne volt abban a bizottságban, mely Sauerwein Géza hátramaradt családtagjairól gondoskodott. Ugyanez évben a

szegedi nyomdászegylet jegyzője volt. Mint hirlapíró is kiválóan működött és erről tanúságot tehet a „Szegedi Hiradó“, melynek több éven át belső munkatársa volt és melybe magvas, szellemes cikkeket irt a napi eseményekről. Több regényt és egyéb művet is fordított. 1876-ban már a szegedi nyomdászegylet elnökévé választotta őt, mely tiszteletbeli állásáról csak akkor mondott le, midőn újból feljött a fővárosba, ahol nemcsak jobb megélhetést keresett, de ahol több tere is volt tehetségét érvényesíteni. Itt ismerkedett meg olyan férfiakkal, mint Hirsch Lipót, Szabó Elek és Dezső, Tanay József és Ödön, Firtinger Károly, Ács Mihály, Pusztai Ferenc és egész gárdájával azoknak a kitünő nyomdászoknak, kik működésükkel és buzgalmukkal felnevelték a mai nyomdászgenerációt és akik méltán a mai magyar nyomdászok atyamestereinek nevezhetők. És hogy fáradságuk nem volt hiábavaló, mutatja az a sok elsőrangú nyomdász, akik napjainkban a nyomtatómesterséget hazánkban olyan művészi iparággá emelték, hogy minden tekintetben tudunk versenyezni a művelt nyugattal, sőt egyik-másik ágában a nyomtatómesterségnek, jobbat és szebbet is tudunk produkálni a külföldnél.

Fővárosi működése alatt élénk részt vett Bendtner József a nyomdásztársadalom mozgalmaiban. 1876 julius 22-én a budapesti könyvnyomdászok egyletének önképző-osztálya jegyzőjévé választotta. Többször választmányi tagja volt a nyomdászegyletnek.

Az 1876-iki szegedi iparkiállítás nyomdászati termékeiről hosszabb tanulmányt irt. Ezen időben több felolvasást

is tartott. Az 1878. évben a budapesti keresk. és iparkamara utazási ösztöndíjjal kiküldte a párisi kiállítás tanulmányozására. Tapasztalatait gyarapítva, ugyanez évben írta meg hosszabb tanulmányát „Emlékkönyv a magyarországi nyomdai termékek 1878. évi kiállításáról" cím alatt, mely tanulmány külön füzetben jelent meg. Ekkor már Bendtner Józsefet oly jól ismerték mindenütt az országban mint elsőrangú szakerőt, hogy meghívták 1880-ban művezetőnek a Légrády Testvérek cég műintézetébe. Akkor még a főváros ezen elsőrangú műintézete szerény viszonyok között működött. Aki ismerte az akkori nyomdai viszonyokat, tudja, milyen óriási haladást tettünk ezen iparágban. Micsoda haladás volt ez a legutóbbi 25 esztendő a nyomdászat történetében, de különösen a Légrády Testvérek nyomdájában. A rozoga présekés segédeszközök helyett megjöttek a fürge amerikai gépek, elavult gyorssajtókat többszínnyomó modern gépberendezéssel helyettesítettünk. A Pesti Hirlap nyomására 25 év előtt használt rozzant dupla gyorssajtók helyett ma harminckét oldalt befogadó óriási rotációsok dübörögnek a pincében, melyek mindegyike óránként 20—25,000 példányt visz át a géphez csatolt önműködő transporteurökön az expedicióba, honnan a lap szállítása történik. De ez csak kisebb része a változásnak, haladásnak! Hát még a litográfia, könyvkötészet és egyéb ágakon kívül, a kor legzseniálisabb találmányáról, a szedőgépekről mit mondjunk?

Hogy ezen újítások, folytonos javítások történtek, nagy érdeme Bendtner Józsefnek és főnökeinek, kiknek érzéke volt minden jó és helyes újítás iránt.

Így, mikor a Légrády Testvérek megrendelték a Linotype szedőgépeket, Bendtner már tisztában volt azoknak mechanizmusával, szerkezetével. A szedőgépekről ő írta a magyar szaklapokba az első szakcikkeket, az ő ismertetése után vettünk tudomást azok létezéséről . . .

Mert az ő működését az is jellemzi, hogy sohasem viseltetett ellenszenvvel a praktikus újdonságokkal szemben. Sőt ő maga is igyekezett egyik találmányával, az „Egyetemes tabella-alapzattal" sikeresen közreműködni abban, hogy a nyomtatómesterség technikáját tökéletesebbé tegye. Ezen találmányról tartott felolvasást néhány évvel ezelőtt a bécsi faktorok egyesületében Eduard Haustein, a bécsi államnyomda egyik faktora, ki szintén nagyon elismerőleg nyilatkozott a találmányról. Most ezen találmányát javítva, újból szabadalmaztatta. 1905 nov. 19-én élvezetes felolvasást tartott erről a Könyvnyomdászok Szakkörében. Ezen találmánya már is több nyomdában használatban van és praktikus voltáról a szakemberek meggyőződtek.

Sok cikket írt Pusztai Magyar Nyomdászatába, Waldow Sándor ismert „Encyklopädie der Buchdruckerkunst"-jába.

1905-ben ő felsége az arany érdemkereszttel tüntette ki az ötven esztendeig dolgozó ősz nyomdászt. Neki, az érdemesnek, a kiválónak, sok jó barátja és tisztelője, tanítványa gratulált.

Családi élete példás. Boldog házasság, a családi élet aranyderűje világítja be otthonát. A komoly, családja boldogságáért remegő családapa mintaképe ő, kit nemcsak övéi, rokonai szeretnek, hanem kit mindenki nagyrabecsül és

példaképen említik mindenütt páratlan családi életét. Felnőtt, házas gyermekei és unokái vannak, akiket épúgy serkentett és tanított munkaszeretetre, mint azt ő egész életén át követte.

Ötven esztendei nyomdászsága alatt mindig a praktikus haladásnak, a modern nyomdászatnak igazi híve volt. Konzervativizmusa csak abban mutatkozott, hogy szerette a körülötte és vele dolgozó munkástársait. Sok támadás érte, még több hálátlanságot kellett tapasztalnia (mint mindenkinek, ki hosszú ideig működik a nyomdászpályán), de mindez nem térítette le az igaz útról, a mely mindig a humanizmus, az emberszeretettel karöltve haladt.

1905 október havában több mint száz kötetből álló szakkönyvtárát a Könyvnyomdászok Szakkörének adományozta, ennek a derék egyesületnek, amely bámulatos tevékenységet fejt ki az ifjabb nyomdásznemzedék szaknevelésében. Ezen cselekedete is fényesen bizonyítja az ő önzetlenségét: most, élete előrehaladott korában, ha máskép nem, legalább úgy óhajt segítségére lenni az ifjabb nyomdásznemzedéknek, hogy a legjobbat adja neki, amiből tanulhatnak: a könyveket.

Ezekben dióhéjban összefoglalva mondtam el Bendtner Józsefnek, ennek a derék embernek élete történetét. E kis füzetbe azonban írtak mások is, nálam hivatottabbak, kiknek sorai azonban mind tanúságot tesznek arról, hogy igaz, becsületes, jó embert ünneplünk Bendtner Józsefben, a kinek sokszor kívánjuk, hogy sokáig éljen.

Budapest, 1905 november havában.

Glück Béla.

Bendtner Józsefről.

Bendtner Józsefet három évtized óta személyesen ismerem és tisztelem. Szakbeli intelligenciáján kivül imponált nekem az ő nemes törekvése, melyet iparága és szaktársai érdekeinek folytonos képviselete és előmozdítása körül kifejtett s amely téren számos eredmény és vivmány jelzi tevékeny életének áldásos voltát. Nemcsak a maga kenyerére volt gondja, hanem arra is, hogy a mások kenyere meglegyen és izletes is legyen s főleg, hogy a viszonyok, amelyek között a kenyérkeresetért a munka és a küzdelem folyik, nap-nap után javuljanak és végre tűrhetők legyenek. Igen szép hatáskörében gondja volt arra is, hogy a magyar nyomdászat színvonala és versenyzési viszonyai ne maradjanak a velünk erősen versenyző szomszédállam hatalmas szakipara mögött.

De legjobban imponált nekem Bendtner a családi életben, mint a legjobb férj, a leggondosabb apa és az egész szivével szerető rokon.

Erről legendákat mesélhet az az intim kör, mely családi boldogságának verőfényében sütkérezik, mely láthatott talán gondot, bánatot, de szeretetlenséget, boldogtalanságot soha, soha.

És akik Bendtner Józsefben a példásan munkálkodó szakembert tisztelik, azok vegyenek róla példát, mint családfőről és emberről is.

Az ilyen példák terjesztésével megsokszorozzuk a derék férfiúnak számottevő érdemeit — de hasznot hajtunk vele magunknak és a társadalomnak egyaránt.

Budapest, 1905 október 25. Gelléri Mór.

Bendtner Józsefet kisdiák korom óta ismerem. Sőt első újságírói szárnypróbálgatásaim is az ő kedves emlékéhez fűznek, mert akkoriban ő volt főszedője, majd intézője a szegedi Burger-nyomdának, hol a „Szegedi Hiradó"-t nyomtatták. Mindenki szerette a nagyon intelligens, előzékeny és ritka buzgalmú Bendtnert és fájdalmasan búcsúztunk tőle, mikor Szegedet elhagyva Budapestre költözött. Közel négy évtizede köt össze bennünket az ólombetű idegőrlő köteléke s így just váltottam, hogy tiszta szívből kivánjak neki minden jót ritka jubileumához. Adjon az Isten neki erőt, hogy még sok éven át friss erőben és egészségben folytassa nehéz, de szép és nemes mesterségét.

Cziklay Lajos,
a Budapesti Ujságirók Egyesületének alelnöke.

Boldogok azok, akik esztendők hosszú során dolgozhatnak a betűk országában, mert nemcsak a kitartó és becsületes munkát glorifikálják, de terjesztik az eszméket is, amelyek nyomtatás útján terjednek mindenfelé. A betű a nyomdában öl, de kint a nagyvilágban az újhodó életet hirdeti.

Murai Károly.

A nevét régen ismerem. Személyesen a nyolcvanas évek elején ismerkedtem meg vele, akkor, amidőn a magyar érzelmű nyomdászok minden egyesére szükségünk volt, hogy végét szakítsuk a fővárosi „német világ"-nak.

Az a lelkes kis magyar csoport, amely az akkori Társaskört megalapította, Bendtner Józsefet már akkor a Légrády Testvérek nagy nyomdájának vezetőségében találta. Annak is elmult már husz éve. Minden perce a munkának volt szánva, minden perce drága volt. De azért a magyarosítás nemes eszméjének szolgálatában szakított annyi időt, hogy építeni segítse azt az alkotmányt, amelyet a Könyvnyomdászok Szakköre a magyaros közművelődésnek, a magyar technika fejlesztésének emelt.

A nyomdaipar szolgálatában ötven év nagy idő. Csak keveseknek adatik meg annyi szellemi és testi erő, hogy megtartsák mindvégig a

kellő munkaképességet. Bendtner József még ezek közt is az Isten különös kegyelmében részesült.

Visszaemlékszem arra az időre, amikor a mai Szakkör, akkor még Társaskör, pályázatot hirdetett a Kör tiszteleti tagjai részére készítendő díszoklevélre.

A hivatalos bíráló-bizottság több kiváló szakférfiút kért föl a beérkezett pályamunkák fölött való döntésre. Ezek között volt Bendtner József is.

Nekem, mint titkárnak, jutott a föladat, hogy az ügynek őt megnyerjem. Jellemzi az ő nagy elfoglaltságát, hogy csak oly föltétel alatt vállalkozhatott a bírálói tisztre, ha a bizottság az összejövetelt vasárnap és az ő magánlakásán tartja meg. És a bíráló-bizottság, amely kiváló szakférfiakból alakult, Bendtner József magánlakásán végezte el nem könnyű munkáját, amelyből Bendtner József, kiváló szakismeretével, bőven kivette a részét.

Rám, az akkor fiatal, ma már deresedő pálya- és bírálótársára, Bendtner József szaktudása példaképül szolgált; de ilyenül szolgált szorgalmas munkája, amelylyel állásában a nyomdaipart művelte és az a szép családi élet, amely őt környezte, a napi munka fáradsága után pihenő óráit megédesítette.

A sok elismerés között, amely félszázados pályafutásán illeti Bendtner Józsefet, szerényen huzódik meg e pár sorom, azzal az őszinte óhajtásommal, hogy szellemi és testi erőit megtartva, családja, barátai és pályatársai örömére sokáig üdvözölhessük a magyar nyomdaipar kiváló művelői között.

Nagyvárad, 1905 november 12.

Láng József.

Becsület és munka: e kettő az igaz ember főékessége. E kettő vezette a jubilánst élete pályáján. E kettő szerezte meg számára főnökei, pályatársai és számos ismerőse őszinte tiszteletét és szeretetét. E kettőnek tudatában édes megelégedéssel tekinthet vissza a multba és lelki nyugalommal nézhet a jövő elé.

Adja Isten, hogy e jövő erőben, egészségben még nagyon hosszú és örömteljes legyen.

Budapest, 1905 november hó. Dr. Báttaszéki Lajos.

Die Buchdruckerkunst bringt Menschen und Völker zusammen, ihre Jünger bilden eine Welt für sich, ein Reich der Geister von unermesslicher Gedankenweite, die der Fernstehende kaum zu erfassen vermag. Heil darum allen Berufsgenossen, die in den Ruf einstimmen können: Gott grüss' die Kunst!

Carl Kempe sen.

A napokban kaptam egy levelet, melyben Glück Béla tudatja velem, hogy Bendtner József 50 évi nyomdászságának jubileumára egy emlékfüzetet szerkeszt és fölkért, hogy ebbe az emlékfüzetbe én is írjak valamit.

Szerelmes Istenkém, de elmult az idő! Csak most veszem észre, hogy megvénültünk. A munkában eltöltött évek hogy repülnek. Nekem úgy tetszik, mintha most is látnám Bendtner fürge alakját szekrénytől-szekrényhez futni. Mindenkihez volt egy jó szava, hol oktatva, hol tréfálva, de soha se ingerülten, még a feddésében se volt neheztelés soha!

Oktatásainál nagyon szerette a tanoncok füleit „cirógatni", de soha azért egy durva hangos szót szájából ki nem ejtett, hanem még eme expediensnél is mosolygott, mint aki önmegelégedetten végezte nehéz föladatát. Főként, ha a Szegedi Híradó akkori felelős szerkesztője, később Szeged város polgármestere, Szabados János és főmunkatársa, Nagy Sándor közötti nézeteltéréseket egyengette. Nyugodt természete miatt a jó öreg Burger díjmentesen a „Beschwichtigungs-Hofrath" előnevet adományozta neki. Tanulóéveimet én is itten töltöttem el, Bendtner József szakavatott és tapintatos vezetése alatt.

A letűnt hosszú évtizedek után is hálás szívvel és elévülhetlen tisztelettel emlékezem kitűnő tanítómesteremre, Bendtner Józsefre. — És ez a visszaemlékezés reám nézve is kellemes, mert föltárja lelki szemeim előtt gondtalan ifjúkoromat, föleleveníti képzeletemben azt a kartársi kört, amelynek láncolatából már oly sok szem hiányzik!

Ha eme régi időből némely adatot itt elmondok, ezt azon reményben teszem, hogy ezzel egyúttal az ünnepeltnek is nehány derűs pillanatot szerzek. Bizonyára ő is talál e sorokban oly momentumokat, amelyekre szeretettel és szívesen emlékezik vissza!

Abban az időben a kereskedői körökben, még a magyar Alföld e metropolisában is a német nyelv dominált; a levelezés, könyvelés

német nyelven folyt. Így a nyomdatulajdonos által kiállított fölszabaduló levelek is német nyelven voltak fogalmazva, dacára annak, hogy a szintén kitűnő nyomdász, Burger Zsigmond, hazafias gondolkozású magyar ember volt.

Itt közlöm egy még most is meglévő könyvből Bendtner József fölszabadulólevelét, — mely könyv a volt Burger-féle könyvnyomda jelenlegi tulajdonosainak, Traub B. és Társának birtokában van, — a következőkben:

„Joseph Bendtner aus Szegedin, wurde im Alter von 12 Jahren von seinem Vater in dieser Buchdruckerei als Setzer-Lehrling in die Lehre gegeben, und nach ungestörter Beendigung derselben in Gegenwart der Gefertigten zum Buchdruckerei-Gehilfen heute freigesprochen.

Szegedin am 27-ten May 1860.

Sigm. Burger

Carl Mayer — Johann Novotha
Friedrich Bassing — Joseph Neszler
Szedressy Zsigmond — Sigmund Bettelheim
Joseph Holdinger Steindrucker."

Bendtner József 1856. évi május hó 15-én ment mint tanuló föntnevezett nyomdába s 1860 május 27-én szabadult fel. Ő volt az első, aki e könyv tanúsága szerint Burger Zsigmondnál fölszabadult. (E nyomdát még a XVIII. században Grünn Orbán alapította, akiről a mult század elején fiára, Grünn Jánosra szállt. Burger Zsigmond 1850-ben vette át.) Utána szabadultak föl: Rubin Hermann †, Löwinger Samu †, Fabritzki Ignác, Szabó Elek (most az Egyetemi nyomda főfaktora, mint a könyvben áll: „Alexius Szabó"), Steinberger József †, Hirschenhauser Rudolf †, Kleinmann Frigyes †, Endrényi Lajos, König Salamon, Patzauer Lipót stb.

1869-ben már Bendtner József állott a nagy nyomda élén, mint művezető s innen datálódik a nyomdai adminisztráció megmagyarosodása, amennyiben az 1869 aug. 20-án fölszabadult Csulyovszky János az első, akinek fölszabadulólevele már magyar nyelven van a könyvbe beiktatva.

1871-ben Bendtner József már Pesten működött, átadván helyét Csejna Henrik morvaországi nyomdásznak, ki egy szót sem tudott magyarul, mégis mint faktor 3 évig működött Szegeden. Az 1874. év elején azonban ismét Bendtner József vette át a Burger-féle könyv-

nyomda vezetését, míg 1876-ban végleg Budapestre költözött. Előtte faktorok voltak: Mayer Károly †, Pollák József † (később betűöntő Bécsben) és Szőllősy Mihály.

Ebben a három évben tanultak ki vezetése alatt: Horovitz Lipót, Zeisler Mór, Deutsch Albert, Klein Adolf, Gelléri Mihály és Schlesinger Ignác (aki jelenleg Szirmai Imre néven mulattatja a budapesti Népszínház közönségét) stb.

Ugyanabban az időben, mint segédek, az említetteken kívül még a következők voltak a nyomdában: Feunowszky W., Horváth, Gecsey Imre, Kaczander Gyula, Hollesovszky, Tóth János, Punyi István, Jóba Elek, Koncsek Sándor, Fink György †, Scheida S., Diószeghy József, Barth József, Bakos István, Kovács Elek †, Szécsen Ármin, Polgár J., Grosz Mór, Böhm Jakab, Lőwy Lajos stb.

Bendtner — a rendkívül intelligens fiatal nyomdász — Szeged társadalmi és irodalmi köreiben számottevő pozíciót vívott ki magának. Szorgalmas munkatársa volt a Szegedi Híradó politikai lapnak, amelybe tárcákat írt és fordított, színházi kritikákat stb. közölt. Legemlítésreméltóbb Schwarz Mária Zsófia „A munka gyermekei" című regényének a fordítása, mely nemcsak a Szegedi Híradóban, hanem külön kiadásként könyvalakban is megjelent, továbbá egy terjedelmes tanulmánya, melyet Gutenberg János életéről és a könyvnyomdászat fejlődéséről írt s 1875. év február havában a Szegedi Olvasóegyletben nagy tetszés mellett fölolvasott.

Szerény soraimat azon őszinte kívánsággal zárom be, hogy a Mindenható áldja meg Bendtner Józsefet tartós jó egészséggel és derült aggkorral s kérem, hogy ezen visszaemlékezésemet vegye oly jó szívvel, mint amilyen örömmel illesztem én e levélkét az ünnepelt szakférfiú elismerés-fonta hervadhatlan koszorújába!

Budapest, 1905 november hó. Endrényi Lajos.

Valamikor szakvéleményért Bendtner Józsefhez fordultak.

Ma? — szakvéleményért Bendtner Józsefhez nem fordulnak, mert mindenki azt és úgy tesz, amint csak akarja, lévén a papiroson kívül ólom és festék is türelmes.

Budapest, 1905 november hó. Darvas Adolf.

Negyedszázados jubileum . . . félszázados jubileum! 25—50 esztendő . . . örökös munkában, ólombetűs nyomda gyilkos légkörében . . . fehér haj, ifjú kedély . . . Eh, csupa chablon! Beszéljünk modern hirlapírói nyelven: Hiába köntörfalazok, az események homlokterében ma Bendtner József áll, akinek jubileuma belőlem is jubiláris érzelmeket vált ki. Jubiláris érzelmeket. Pedig hol maradok én mögötte? Ő már ötven évet jubilál. Ő már akkor negyedszázados nyomdász volt, mikor én a Légrády Testvérek „nyomdájába" először beállítottam. (A „nyomda" alatt a régi nádor-utcai kiadóhivatalt értem; mert az hagyomány a Légrády-családban, hogy a kiadóhivatalt „nyomdának" nevezik.) Ott találtam már akkor a néhai, áldott emlékű jó Légrády Károly és Tivadar „gazdák" mellett Horváth C. Guidót, a „nyomda" mai igazgatóját, a mainál sokkal kopaszabb fejjel. (Neki csodálatosképen a poziciójával a haja is megnőtt.) Ott láttam szorgalmasan dolgozni „ketrecében" Bendtner Józsefet, a faktort (mert akkor még nem igen hívták művezetőknek a faktorokat) s a mint alkalmam nyílt a ketrecében kissé körülnézni, első, ami szemembe tűnt, a sok szép nyomdászleány volt. Már akkor teljes elismeréssel adóztam a mi derék ünnepeltünk aesthetikai érzéke iránt. Később az évek során mind több és több jeles tulajdona „váltotta ki" belőlem az elismerés érzelmeit: megismertem mint jó férjet, kitünő családapát és mint talpig embert, egész embert.

Elismerésem a tiszteletig fokozódott, melylyel iránta — egykor gyakoribb, ma már sajnos ritkább esteli látogatóm iránt — változhatatlanul viseltetem s mely mostani ünnepeltetése alkalmából engem is arra indít, hogy az őt szeretettel ünneplők hosszú sorába álljak, szívből kivánva: ne ez legyen utolsó jubileuma!

Budapest, 1905 november hó. Schmittely József.

Az „öreg" Bendtner bácsinak!

Szívből üdvözlöm és kivánom, hogy az Ég tartsa meg sokáig. Sok ily lelkes és derék iparost az országnak s akkor könnyen áteshetünk még az — önálló vámterület nehézségein is.

Budapest, 1905 november hó. Donáth Gyula.

Mikor még Szegeden német lapot nyomtak, akkor volt itt Bendtner fiam — így hívta bold. atyám, — faktor a Burger nyomdában. Elképzelhetik, hogy régen volt, még a nagy árvíz előtt is másfél évtizeddel. Most az állami felsőbb leányiskola energikus igazgatója vezényli a tanerőket egy új palotában azon a helyen, ahol utcára nyíló üvegajtó mögött vezette Bendtner az egyetlen szegedi nyomdát: a Burger Zsigmondét. Nincs már abból a nyomdából senki: Burger, a gazda, Fink, a német szedő, Holdinger, a papirgyalú pápaszemes kezelője, még az ólma is átvedlett azóta secessiós façonba, csak egy van még: a hangyaszorgalmú, mindig barátságos, kedves faktor. Az osztó igazság megköveteli, hogy ötvenesztendős jubileumára neki babérlevelet koszorúba szedjünk.

Szeged. Löw Immánuel,
szegedi főrabbi.

Und kommt es Dir bisweilen vor,
Als ächze schwer Dein Lebenskarren,
Öl' rasch die Räder mit Humor,
Dann hört er sicher auf zu knarren.

Alexander Schwarz,
Vice-Direktor der Fachlichen Fortbildungsschule des Gremiums der Buchdrucker und Schriftgiesser Wiens.

A betűszedőnek mindig tanulnia kell, akár a jó papnak. Ezen igazságot Bendtner József szájából hallottam először, amikor mint fiatal szedő a Légrády-nyomdába kerültem. Közismert szakszeretete és szaktudása, valamint jó szíve egyaránt magyarázza azt, hogy mint sokakat, úgy engem is szakmánk alapos tanulmányozására serkentett, erre alkalmat nyújtott; s így az ő készséges tanítása, utasításai nyomán szereztem meg azt a szakmabeli helyes kiképeztetést, amely nélkül manapság a nyomdász nem tud megfelelni hivatásának.

Hála és köszönet a derék Mesternek!

Budapest, 1905 november hó. Szegő Sándor.

Es waren einmal drei lustige Jünger — in Légrády's Hallen der Kunst; — der eine hiess Vogel, der andere Hirsch, und dritter war Bendtner im Bunde!

Selige Erinnerungen an jene schöne Zeit steigen in meiner Brust auf, wo ich mit Kornizs, Kretowits, Pollak und Zathuretzky den ersten ungar. Liederkranz des Pest-Ofner Fortbildungsvereines gründete (August 1868) und ich zum Präses gewählt wurde!

Halte wacker aus, lieber Freund, bis an die Grenze möglichen Alters. Dies wünscht von ganzem Herzen dein getreuer alter Kamerad

Kaiserl. Rath Joseph Vogl,
Direktor der „St. Norbertus" Buch- und Kunstdruckerei Wien.

Herrn Oberfaktor Josef Bendtner herzliche Glückwünsche von

Julius Mäser,
Herausgeber der Typographischen Jahrbücher in Leipzig.

Visszaemlékezem az 1860. év azon őszi napjára, melyen typografussá lettem; Te reád, ki engem, az ismeretlent szeretettel fogadtál, oktattál, vezéreltél s typografiai ismereteidnek már akkor gazdag tárházát teltártad előttem. Többet tettél. Megismertetted szivedet; szivednek álmait, vágyait, reményeit. Ujra átélem a lefolyt 44 esztendőt. Látom küzdelmeidet, a végzett munkát, a fáradalmakat. Sikereket, csapásokat. Mindenben erős voltál; a fényes sikerek nem kábítottak el, a súlyos csapások el nem csüggesztettek. Megáldott az Isten: mélységes szeretet lakik szivedben, mérhetlen szeretet vesz körül. Ime, 50 éves küzdelmeid emlékünnepélyén is az nyilatkozik meg! Itt van az édes otthon: a család tagjai; itt vagyunk mi is, a nagy családnak, a grafusoknak tagjai. Azok szeretete forró, maga a vér; de ezeké is melegen érző szivből megnyilatkozó igaz szeretet. Soká, soká szerethessünk! Azokat, ezeket, mindnyájunkat szeress Te is soká! Élj, küzdj, folytasd a nemes és nemesítő munkát, legyen hozzá erőd, egészséged, soká, soká!

Budapest, 1905 október 31. Szabó Elek.

A letűnt kornak kutatója csak egyes fennmaradt jelekből vonhatja le következtetését: ezen kor intelligenciájáról, művészi haladásáról és gyakorlati felfogásáról. Mozaikszerűen illeszti egymás mellé az apró kis színes és csillogó kövecskéket, hogy kidomborithassa belőlük a régi világ képét, mely ha elszórtan tompa árnyalatú részeket tartalmaz is, annál jellegzetesebb, összhangzatosabb és korhűbb az egész. Be kár, hogy sok, sok értékes kövecskének fényét az idő forgása elhomályosítja, vagy teljesen elporlad, s ritkán sikerül a fennmaradt csonka anyagból képzeletünk segitségével az egész képet összeállitanunk.

Az elmult kor mozaikképéhez én is egy apró reminiszcenciát eleventek föl, mely egyszersmind tanúságot tesz arról is, hogy Bendtner József már a régmultban is nyomdász volt a szó ideális értelmében, mennyire szerette szakmáját, melynek hűséges, ambiciózus s nem kevés sikerrel méltán dicsekedhető szolgája maradt mind maig. 1878-ban ismerkedtem meg Bendtner Józseffel, az akkori Schlesinger és Wohlauer nyomdában.

Faktorom volt, utólag jóindulatú barátom is lett. Az akkori viszonyok között ezen barátság nem is csodálható, mert az akkori faktorok nyomdászoknak érezték magukat és a szaktársi együttműködés iránt fogékonyabbak voltak, mint a mai kor félistenei.

Együttműködésünk rövid ideje alatt minden perc, a melyet vele töltöttem, élvezetes és buzdító volt; az ő csevegéseit szinte dióhéjban rendezett szaktanfolyamnak lehetne elnevezni és háládatlan volnék, ha be nem ismerném, hogy ő volt az, aki éles felfogásával, szakmabeli fejtegetéseivel és a jövő perspectivájának taglalásával, ambiciót és törekvést oltott belém.

Nem elvont fogalmak képezték nézeteinek alapját, hanem reális határok között mozgott s fejtegetéseivel elérte azt, hogy szakmánk úgy ipari, mint művészi irányban fejlődött.

És midőn ma, nyomdászságának ötvenedik évfordulóján, emlékeimből ezt az apróságot kiragadom, teszem azt rideg önzésből azon célzattal, hogy emlékezetébe varázsoljam vissza rövid együttműködésünket s kollegiális viszonyunkat, mely, sajnos, mindkettőnk működési terének szétágazása következtében, oly sok év multán, talán már csak mint sűrű ködbe burkolt kedves álom jelenik meg az emlékezet világában.

Budapest, 1905 november hó. Fuchs Zsigmond.

Ha katonáéknál a háborúban töltött esztendők duplán számítanak, akkor Bendtner József barátunkat — a Légrády-nyomdában, a békés munkában oly sokoldalú eredményével eltöltött 25 esztendő méltóvá teszi arra, hogy az arany érdemkeresztet, a köztiszteletet és szeretet fénysugaraival glorifikáltan, a triplán is kiérdemelt nyugalomban viselhesse még huszonöt éven át!

Budapest, 1905 november havában. Szőllősy Mihály.

Aki ilyen hosszú időre tekinthet vissza, amelyet lankadatlan buzgalommal hivatásában töltött el, nem törődve az elébe gördülő nehézségekkel, nem azon nagy akadályokkal, amelyekbe ütközött, a midőn az előbbenieket leküzdötte és vissza nem riadva áldozatoktól sem, amelyeket meghoznia kellett, csakhogy a mostoha viszonyok közepette, becsülettel megállja helyét: az valóban rászolgált az ünnepeltetésre.

Hiába az Ön példaszerű szerénysége. Ez a jellemvonása — a melylyel manapság vajmi kevesen bírnak — nem gátolhatja számos tisztelőit abban, hogy le ne rójják ezen alkalommal szeretetük és elismerésük adóját.

Ellenkezőleg, mindnyájan át vannak hatva attól a törekvéstől, hogy Önt, a tevékeny, kitartó és szakmájában úttörő embert ragaszkodásuk és nagyrabecsülésük jeleivel elhalmozzák.

Szivem sugallatát követem, a midőn én is, a kit majd harminc éves kötelék fűz Önhöz, egy kis porszemmel járulok hozzá ehhez a szép célhoz.

A Gondviselés áldja és tartsa meg Önt sokáig és engedje gyönyörködnie nemcsak Önéinek boldogságában, hanem azon jóleső tudatban is, hogy fáradságteljes, de mindvégig odaadó és tisztességes munkálkodásból hervadhatlan babérok fakadtak, a melyek éppen úgy dicsérik a lezajlott multat, mint a hogyan megédesíteni fogják Önnek öreg napjait!

Fogadja kedves Guttenberg-Mester működésének félszázados évfordulójához legmelegebben érzett jókivánatainat.

Budapest, 1905 november 13. Detsinyi Arthur.

Ötven éves jubileum ezen a rögös pályán, micsoda szép idő! Hiszen az egész könyvnyomtatás alig öregebb 500 évesnél és ennek tizedrészét a jubiláns végigküzdötte.

Csodálatos mindenkor, ha egy-egy rendkivüli testi szervezettel megáldott könyvnyomtató 50 évet küzd végig e pályán. De aki ismeri az élet küzdelmeit: az velem együtt ezen 50 év második felének adózik elismeréssel.

Huszonöt éve művezető, huszonöt éve faktor. Huszonöt éve irigyelve tekint reá a formahordó is, mint valami rettenetesen magasan álló, természetfölötti lényre és huszonöt éve nem látja senki, hogy a legzaklatottabb élete a faktornak van.

Huszonöt éve, hogy a személyzet minden zsörtölődése, surlódása az ő személyén ér véget, huszonöt éve kell minden civódást — milyen sűrűn fordul ez elő nyomdászoknál — úgy elintézni, hogy a kecske is jóllakjon, a káposzta is megmaradjon, azaz — mindkét félnek igaza legyen.

Huszonöt éve, hogy minden kilépett munkást a lelkiismeretén visel, mert hiszen a távozó mindig így vélekedik.

Huszonöt éve, hogy minden szerző minden apró sajtóhibát az ő fejéhez vagdos.

Huszonöt éve, hogy minden rendelőnek mindig sürgős munkája elkészítéséért agyba-főbe verik.

Huszonöt éve, hogy főnök . . . .

De csitt, ne tovább!

*

Ötven év! fi töméntelen bosszúság napjai, ezzel az egy jubileumi nappal megváltva! 50 évi szakadatlan munkanap után — egy ünnepnap!

Szivből óhajtok belőle friss jó egészségben elérve — még egyet.

Augenfeld M. Miksa.

Kedvet találni a szakmában és ötven éven át lankadatlanul e hivatásnak élni, valóban oly rendkivüli esemény, hogy ezt a mai ideges világban, csodás erénynek lehet minősíteni. Ez jellemzi Bendtner Józsefet, ki mindig szem előtt tartotta, hogy a tehetségnek szorgalommal kell párosulnia.

Budapest, 1905 november hó. Goldstein Adolf.

A munkaszeretet jóléthez segít!

De még fontosabb, hogy a csapások idején a kétségbeeséstől, — szerencsénk között léha elbizakodástól és az unalomtól megvéd. Életed munkás volt, agg korodat a jólteljesített kötelesség megnyugtató érzése tölti be. Élvezd még soká, igen soká, — szeretteid örömére, ezt kivánja a távolból igaz, szerető barátod

idősb Jóba Elek,
nyomdatulajdonos.

Te, aki annyiszor hirdetted betűiddel
Más emberek ragyogó hírnevét,
Ma a betűk im neked hódolnak meg
És szálljon a dicsőség most egyedül Feléd!

Tornai Sámuel.

Egyenes utakon járni: a becsületes férfi eszményképe. Az ellenkezőt csak azok szeretik, kiknek lelkiismerete nem tiszta, vagy kik nem rendelkeznek annyi erély felett, hogy a viharnak — amely útonútfélen gyakran megakasztja terveiket — ellentálljanak.

Hirschkovitz J.

A három kereszt.

Ötven esztendeig nyomdásznak lenni, az már magában véve kereszt az ember vállán; ha ehhez még hozzáveszszük, hogy ebből az ötven esztendőből Bendtner bátyánk huszonöt esztendeig faktor is volt egyhuzamban a Légrády-nyomdában, ez még nagyobb kereszt lehetett neki. Miután a magyarnál három az igazság, valóban helyén való dolog volt, hogy Bendtner bátyánk kettős keresztjét megtoldották az arany érdemkereszttel, a melynek súlyát — úgy hiszszük — könnyebben fogja elviselni, mint a másik kettőt. E kis kereszt feledtesse el vele mindazon kellemetlen perceket, melyek nem kiméltek őt sem, a kettős kereszt súlya alatt, és a kereszt arany-fénye ragyogja át Bendtner bátyánkat sokáig, mint olyan embert, ki élte javát becsületes munkában töltötte el, becsületes törekvések között.

Budapest, 1905 november 1. Radnai Mihály.

Az emberiség haladását és boldogulását az a legyőzhetetlen hadsereg fogja kivívni, melynek apró katonáit mi sorakoztatjuk. Testet és lelket őrlő munkánkhoz ez a felemelő tudat adjon erőt és kitartást.

Budapest, 1905 november havában. Berger Ármin.

Örömmel üdvözlöm azt a nyomdászt, ki a nyomdászatot — mely 50 év előtt még nálunk csak bölcsőkorát élte — maga is segített felnevelni.

Az agg nevelő büszkeséggel tekinthet a mai nyomdászatra, mely általa is gyarapodott.

Ha a nyomdászat ifjú művelői a közelebbi 50 év alatt annyit fognak iparunkon lendíteni, mint az ünnepelt és kortársai, úgy a nyomdászat 50 év mulva kétségtelenül elsőrangú műiparággá fejlődik.

Budapest, 1905 november hó. Ligeti Jenő.

Bendtner Józsefnek!

Ötven esztendőn keresztül a felvilágosodás úttörője voltál és hogy munkálkodásodat siker koronázta — a tények igazolják!

Budapest, 1905 november havában. Kukorelly Károly.

Vannak eszmék, melyek űzik, hajtják az embereket egy bizonyos cél felé, melyek nemcsak eszközt adnak az ember kezébe, hanem egész tartalommal, életcéllal, életiránnyal látják el őket; ezek együttvéve képezik azt a hatalmat, mely az emberrel történetét íratja meg.

Ez vezérelte Bendtner Józsefet, ez adta meg az erőt, a kitartást, hogy hivatását egy emberöltőn át ritka hűséggel, nagy tudással betöltse.

Szekszárd, 1905 október 29. Kaszás (Kähn) Sándor.

A munka a legnemesebb valami, tanítják a bölcsek, és nagyon is igazuk van. Igaz, akik valljak, súlyos kitüntetésben részesülnek: — hátukra kötözik láthatatlan kezek az élet keresztjét, ami bizony meggörnyeszti az embert, mire a haj megfehéredik. Bendtner József azok közül való, a kik ezt a súlyos kitüntetést férfiasan, becsülettel hordták eddig. Hogy most egy újabb érte a király arany keresztjével, csak természetes és mindenképen jó arra, hogy a meggörnyedt hát kiegyenesedjék, hogy hadd domborodjék ki a mell, melyre rátüzik. Büszkén viselheti a király keresztjét az, a ki férfiasan hordta az élet keresztjét.

Ráskai Ferenc.

1875 elején kerültem a fővárosba mint süldő nyomdászlegény. Tapasztalatlan, de szakmájára büszke ifjonc voltam, a kit boldoggá tett a jó, megboldogult Bauer I. M. szaktárs, a midőn megismertetett az akkori nyomdászvilág elitjeivel, köztük Bendtner Józseffel, a ki már akkor is az első kapacitások közé tartozott.

Ebben a társaságban, ezektől a férfiaktól tanultam én szakmámért, a közös jóért, a haladásért és fejlődésért buzogni. Ezektől a most már nagyrészt régen örök álmaikat alvó derék szaktársaimtól tanultam meg szeretni szaktársaimat, és példájukon lelkesülve, tenni a közügyért, a mit lehetett.

És ha működésem nem is mozgott minden tekintetben olyan irányban, a mely a nyomdász-mesterség közvetlen fejlesztésében nyilvánul: megtanultam tőlük a szép és jó felismerését, az ideális célok felé való buzgó törekvést és istápolni akarását minden olyan tényezőnek, a mely szakmánkat előre viszi.

Ha valami kis érdemem volna ezen keretben való több mint negyedszázados működésemben, ezt csak fentemlített derék, öreg szaktársaimnak, köztük kiváltképen Bendtner József igen tisztelt barátomnak köszönhetem, a ki az ő előrehaladott, de hála a jó sorsnak, most is kitünően jól konzervált életkorában is friss példát mutat: miként kell egy szakmáját szerető nyomdásznak mestersége felvirágoztatásán dolgozni. Hálás tisztelettel és szeretettel üdvözlöm őt 50 esztendős jubileuma alkalmából, kívánva neki még hosszú életet, a nyomdászvilág örömére és büszkeségére!

Tanay József.

A politikai és vallási szabadság hősei halhatatlanok; a tudomány szabadságáért küzdőnek is jut elismerés; de aki közvetíti és terjeszti az emberiségnek ezen legnagyobb és legszentebb javait — a szedőt — alig veszik észre.

Azért az Ön 50 éves nyomdászságának jubileuma, kedves Bendtner barátom, korunknak egy jele és annak bizonyítása, hogy javul a helyzet, hogy tisztelni kezdik a közkatona munkáját is és hogy mégis nemes az ember.

Mert, ha valaki hosszú pályafutásban becsülettel végezte kötelességét, mint Ön, és tisztességben egy kicsit megöregedett, bizony, az is megérdemli, hogy ünnepeljék. Szívélyes örömmel járulok hozzá.

Dr. Lichtenberg Kornél,
egyetemi m. tanár.

Mikor Bendtner József barátom ötven éves nyomdász-jubileumára gondolok, előttem áll az a világra szóló ünnepély, melyen néhány évvel ezelőtt részt vettem Mainzban, a mikor az egész művelt világ hódolt Gutenberg szellemének, születésének ötszázadik évfordulója alkalmából. Akkor éreztem csak igazán, hogy az a nagy hódolat, annak a művészetnek szólott, mely Gutenbergben megtestesült és melynek szolgálatában nemcsak Gutenberg közvetetlen követői, hanem a tudomány és irodalom művelői is teljesítik magasztos hivatásukat.

Világosan látom, hogy csak az az igazi nyomdász, a ki művészetnek tekinti hivatását és a ki a művészetben rejlő isteni megnyilatkozás hatása alatt dolgozik.

Ilyen nyomdásznak tekintem Bendtner József barátomat és azért szeretettel hódolok neki jubileuma alkalmából.

Budapest, 1905 november 29.

Zilahi Simon,
a Budapesti Hirlap kiadóhivatalának igazgatója.

Félszázados nehéz küzdelmének emléknapján örömmel állok azok közé, kik jó kívánatokkal halmozzák el buzgó tevékenységeért.

Budapest, 1905 november hó. Epstein Emil.

Ötven esztendeig nyomdászkodni nagy idő! Csak keveseknek adatik meg közülünk ily hosszú munkálkodásra visszatekinthetni. Az isteni Gondviselés Bendtner Józsefnek megadta, hogy ezt munkabiró erőben és egészségben megérhesse. Én is örvendek a sors e kegyelmén; de nemcsak én, hanem családja, barátai, tisztelői szintén örvendenek a gondos családapa, az önzetlen jóbarát és a nyomdászélet rögös útjain készséges tanácsadó ötven esztendős munkásságának jubiláris ünnepén.

A magam részéről, közel 30 éves ismeretségünk alatt, sokszor tapasztaltam Bendtner József jóindulatát ugyis mint nyomdász, ugyis mint szerkesztő és mint magánember. Csak köszönettel, szeretettel és tisztelettel adózhatom ezért.

Adjon neki a Mindenható még hosszú életet, egészséget és jó erőt, hogy fáradtság nélkül munkálkodhassék továbbra is kedves családja jóvoltán és nyomdászatunk gyarapodásán.

Pusztai Ferenc,
a „Magyar Nyomdászat" szerkesztője és kiadója.

Arany érdemkereszt jutott osztályrészül az arany érdemnek. Az arany érdemet az ünnepelt az ólom szürke világában szerezte, ötven évig fáradhatatlanul dolgozott benne. Ötven év! E hosszú időnek minden napjához, minden órájához, minden percéhez a lelkiismeretes kötelességteljesítés emlékei fűződnek. Ezek az emlékek az igaz munkásnak olyan értékesek, mint a diadalmas hősnek a babér. Sok diadalmas hősnek kezéhez azonban vérfolt tapad, míg az ünnepeltnek a kezén csak egy folt van, amely nem szennyezi be a kezet: az ólom szürke foltja.

Schweiger Mór.

Szaktudás emeli az önérzetet, az önérzet hozzájárul a jellem fejlesztéséhez — a jellemes emberek sokasága pedig a fölvilágosodás, a haladás gárdájának leghivebb elemét képezik. Nyilvánvaló tehát, hogy a szaktudás a népjogok, a népek ideális jóléte utáni törekvésben fontos tényező.

Budapest, 1905 november hó. ifj. Aigner Antal.

Josef Bendtner beging am 1. November l. J. das Fest seiner fünfzigjährigen Berufstätigkeit. Wie oft begegnet man in den Zeitungen und auch in unserer Fachpresse solchen und ähnlichen Notizen, und nur selten wird es einem der Leser einfallen, weiter über solchem Ereignis nachzudenken. Und doch ist solch ein Vorkommnis nicht so bedeutungslos. Ein halbes Jahrhundert Arbeit im Dienste der Menschheit, deren Kultur und Sitte! Welche Unsumme von Arbeit schliesst dies in sich! Und wie wenig wird solch eine Arbeitsleistung eines halben Jahrhunderts im Dienste der Menschheit und deren Kultur und Fortschritt gewürdigt und anerkannt! Und doch ist dieses Verdienst nicht gering und verdient, in der Geschichte festgehalten zu werden. Denn unzweifelhaft hat der Mann, der sein ganzes Leben hindurch die geistigen und materiellen Schätze der Menschheit vermehren geholfen, nicht nur für seine Nation, sondern für die ganze Menschheit mehr geleistet, als ein Feldherr, der fünfzig Schlachten geschlagen. Und darum verdient solch ein Mann die Achtung und Anerkennung der ganzen gesitteten Welt.

Aber wie wir heute die Früchte und Segnungen der Kulturarbeit und des Fortschrittes unserer Vorfahren geniessen, so sind wir alle moralisch verpflichtet, an ihrem Werke weiterzuarbeiten. Jeder soll seine Fähigkeiten im Dienste der Menschheit betätigen, und wenn Jeder seine Pflicht tut, wenn jeder durch ehrliche positive Arbeit den geistigen und materiellen Nationalreichtum vermehren hilft, dann wird auch die Zeit nicht mehr ferne sein, wo die Menschheit den Sieg über sich selbst feiern wird, wo Menschen und Völker in der Erkenntnis ihrer höheren ethischen Ziele, in der Erkenntnis des Wertes der Einzelnen, in der Erkenntnis ihrer Menschenwürde in dem Nächsten sich selbst achten und in friedlicher Eintracht neben- und füreinander leben werden, statt sich gegenseitig zu bekämpfen und zu vernichten: Wo die Vernunft und die wahre Kultur über die Unvernunft und Barbarei siegen werden!

Feldbach, am 30. Oktober 1905.

Franz Konitschek,

Redakteur des Graphischer Anzeiger für Österreich-Ungarn in Feldbach (Steiermark).

Tisztelettel hajlok meg a Mester nagysága előtt!

Budapest, 1905 november hó. Szabó Róbert.

Kedves Szerkesztő-Mútárs!

Ez év szeptember 29-én olvastam lapomban, melyet járatok, hogy Bendtner József, ifjúkori műtársam és barátom, királyi kitüntetésben részesült; én azonnal üdvözöltem őt, mint 40 év előtti „Gutenberg"-munkatársamat, mely üdvözlésemre ő szeretettel, szíve egész melegével válaszolt.

És ma Kegyedtől kapom a felhívást, hogy Bendtner József kedves műtársunk kettős jubileuma — 50 éves nyomdászati és egy-ugyanazon helyen eltöltött 25 éves ügyvezetői pálya — alkalmából kiadandó emlékfüzetbe cikket vagy néhány emléksort írjak.

Szívesen teljesítem kívánságát, mert ezzel nemcsak felidézni óhajtom ifjúkori emlékeinket, hanem felújítani akarom negyven év előtti barátságunkat is. Legyen ez a harmadik jubileum.

Negyven év előtt munkaszerető, tevékeny ifjak nemes lelkesedéssel, szívükben a jobb jövő reményével fogtunk kezet, — nem sokan voltunk — hogy az akkori nyomasztó helyzetből, mondhatni szellemi elkorcsosodásból, melyben az elnyomott magyar sajtó munkásai éltek, nem is éltek, csak nyomorogtak, saját erőnkből magunkat felküzdhessük. Jelszavunk volt: „Műveltséggel szabadságra!"

Az akkori mozgalmat és ebben Bendtner József munkásságát, mint ügyünk egyik buzgó előharcosát azzal vélem legcélszerűbben megismertetni, ha közlöm azon cikket, melyet ő az első magyar nyomdász-szaklap, a „Gutenberg" 1866. év január 1-én megjelent első számában közölt, mely Egerben nyomatott.

Ime a közlemény, melyet Bendtner József, mint a budapesti nyomdászok önképző-egyletének magyar jegyzője (mert akkor magyar és német jegyző is volt! . . . sőt a német elem volt a tulnyomó!) 1865. évben, negyven év előtt, a lapnak beküldött:

A budapesti nyomdászok önképző-egylete.

Nem kétlem, hogy a „Gutenberg" olvasóit érdekelni fogja e bölcsőben fekvő vagyis jobban mondva még csak születendő egylet ügye; azért kötelességemnek tartom, annak állásáról hű tudósítást adni. Az ügy fontos, és nem lehet iránta közönyösséggel viseltetnünk. Szaklapunk mutatvány-számában már említve volt, miszerint az egylet ügyében 1865-iki szeptember 8-án tartatott az első értekezlet, mely azonban nem nevezhető alakítónak, miután az ügy maga is csak akkor került először szőnyegre. Az akkori összejövetel voltaképen nyomdászati dalárda alakítása

végett történt, mely eszmének az „önképző egylet"-tel szembeni célszerűtlensége bebizonyíttatván, egyhangúlag elvettetett s az utóbbi eszmének adatott hely. Szeptember vége felé azután a következő felhívás küldetett szét német és magyar nyelven a pesti nyomdákba:

„Ügytársak! Ki szellem utat tör magának. Keresztül hat azon meggyőződés, hogy egy „önképző egylet" nélkülözhetlen szükséggé vált. Kinek tehát saját java, valamint a közjó szíven fekszik, ki a művészetnek és ügytársainak őszinte híve, az el ne mulaszsza azon becsületbeli kötelességét teljesíteni, miszerint egy ideiglenes bizottmány választásában részt vegyen, mely az egylet életbe léptetésével s az alapszabályok szerkesztésével lesz megbízandó. Ki rokonszenv e cél iránt általános. Az idő kedvező. Azért tehát buzgó kedélylyel fel a munkára! — Pest, szeptember végén, 1865. — Isten áldja művészetünket!"

Ennek következtében október 1-én csakugyan megjelent vagy 60—70 nyomdász a kitűzött helyen (a király-utcai Valero-házban a Reinitz-féle táncteremben), hol Buschmann F. nyomdai ügyvezető, mint az egyletnek felkért ideiglenes elnöke, rövid, de velős beszéddel nyitá meg a gyűlést, melyben megköszönvén az iránta tanúsított bizalmat, kifejté az ily egyletek hasznát és szükségét, és fölkéri egyszersmind a jelenvoltakat, hogy a meg nem jelent ügytársaknak (kiknek száma, fájdalom, elég jelentékeny) az ügyet szívükre kössék és oda működni szíveskedjenek, hogy az egylet minél előbb megalakulásra és virágzásra segíttessék.

Őszinte szívekből eredő általános éljenzés követé e lelkes szavakat, melyre először magyar, azután német nyelven Hirsch L. által írt és alulírott által fordított emlékirat olvastatott fel. Ezután szavazás útján tizeneggytagú bizottmány választatott a következő eredménynyel: Buschmann 52, Delinger 52, Bendtner 51, Mayr 51, Nagy Sándor 50, Pollak J. 50, Hirsch 49, Türke 46, Dömötör 42, Greif 22, Neubauer 11 szavazattal. E bizottmány egy, az összes jelenlevők által aláírt okmánynyal felhatalmaztatott, hogy nevökben az egylet érdekében működjék, kötelességéül ismervén az alapszabályok szerkesztését és azoknak az egylet megalakítása iránti folyamodványnyal együtt való benyújtását a nm. helytartótanácshoz. Nyolc nappal később a bizottmány összeült s miután saját kebeléből elnöknek Buschmann Ferencet választá meg, a bécsi „Fortbildungsverein" alapszabályait viszonyainkhoz alkalmazott módosítással elfogadá. Már régen fel lévén azok terjesztve, a bizottmány december 24-én ismét értekezletet tartott az előintézkedések iránt, miután már a legközelebbi napokban várjuk a megerősítést a nm. helytartótanácstól.

Így áll eddig az önképző egylet ügye. Mihelyt az alapszabályok leérkeznek, új, állandó bizottmány s ebből elnök, két jegyző (magyar és német), könyvtárnok, pénztárnok és ellenőr választatik s ezzel az egylet megalakuland. Akkor aztán majd

az ügytársak buzgalmától fog függni annak fölvirágzása és előhaladása. Hogy pedig ily egyletre nagy szükségünk van, abban a mai korszellem és nyomott viszonyaink nem engednek kételkedni. Ezért tehát előre ügytársak! Képezzük magunkat, ne maradjunk tovább is a szépen haladó korszellem mögött, hanem igyekezzünk azt elérni s aztán vele lépést tartva, törekedjünk buzgalommal egy jobb jövő felé! Éljen a haza! Áldás művészetünkre!

Bendtner József.

Szeretve tisztelt Bendtner barátom!

Ha a fenti sorokat, melyeket 40 év előtt ügyünkben írtál, melyek visszatükrözik ifjukori lángbuzgalmú tevékenységedet, olvasod, idézd fel lelkedben ifjuságod boldog emlékeit és az ifjukor el nem hamvadt lelkesedését, a férfikor tapasztalataival egyesítve, küzdjél mindvégig szíved egész melegével a nemes cél elérésére, mihez a Gondviselés adjon erőt, egészséget!

És hangoztasd ma is az ifju nemzedék előtt, öreg barátaiddal egyetemben: „Éljen a haza! Áldás művészetünkre!"

Eger, 1905 október 22-én.

Lovag Tóth István,

az első magyar nyomdász-szaklap szerkesztő-kiadója 1865-ben,
ma nyugalomba vonult öreg nyomdász.

Ötven év . . . Az ember életében mily végtelen hosszú idő! Ám szorgos munkában eltöltött ötven év — egy örökkévalóság!

Az ünnepeltetni vágyó modern nemzedék siet jubilálni a szolgálatnak huszonötödik, huszadik, sőt már a tizedik évfordulóján is.

Igazán ritkaságszámba megy tehát manap a szerénységben végzett szorgalmas munkának ötven éves jubileuma. Kétszeres hőssé avatja azonban az „Ötven év" a nyomdászt, a ki a kultura örök harcában a folyton készenlétben álló előőrs kemény szolgálatát teljesíti.

Őt méltán megilleti rögös pályája közeli végállomásán bajtársainak szeretettel teljes ünneplése és a nemesen érző embertársak részéről: a munka babérja!

Budapest, 1905 november 7. Müller Ignác.

A „kis Pepi".

Mert volt egy „nagy Pepi" is; és ámbátor emez könyvkereskedőinas volt, mégis így különböztették meg őket a házban egymástól.

Eleven kedélyű, tüzes szemű, göndörhajú, piros képű legényke volt a „kis Pepi". Ámde már akkor is legény a talpán. Akkoriban nem volt ám annyi „inas", mint most „tanuló" van a nyomdákban. Ketten-hárman voltak s ezek közt is már kezdetben kitünt a most jubiláris „kis Pepi", rövid idő mulva pedig versenyt dolgozott a deresfejű szedőkkel.

Szerette is őt az egész nyomda, meg az egész ház apraja-nagyja, de mestere különösen. Vajmi kevés idő jutott a szórakozásra s azt is önmüvelésre, olvasásra s forditásra használta fel és mindjobban iparkodott a nyomda-művészet csinjába behatolni. Mert művészet volt akkoriban, a hajdani rendszer vagyis systema mellett egy tabellát, pláne valamely tetszetős accidens-munkát összehozni. És ő ezt teljes ambicióval, öntudatosan és mindig izlésesen cselekedte már tanulókorában is.

Egyszer csak azt mondták, hogy a kis Pepit ezentul nem szabad ám többé kis Pepinek hivni, mert ő úr lett, felszabadult. De bizony ehez alig tudott valaki hozzászokni; csak a családi asztal lett nélküle nagyon hiányos.

Hanem midőn felpezsdült benne az utazásnak és tudnivággyásnak láza és amidőn pár év mulva gazdag tapasztalatokkal mint művezető tért vissza az elhagyott fészekbe, csak akkor szokta meg mindenki, hogy a becézett kis Pepit „Bendtner úr"-nak tisztelje.

És azután ismét magához csábította a főváros, megbecsülve benne a kiváló szakembert, de a szive újra visszavonzotta, engedve a kérésnek, akkor is, midőn már egy áldott szivü feleség édesitette meg életét és simogatta szeretetteljesen mindig gondterhes fejét, mig az őt körülvevő édes gyermeki zsibongás derüt fakasztott arcán.

Hogy az utóbbi 25 év alatt szakértelme, izlése és tudása által minő elsőrangú tényezőjévé vált Bendtner József a magyar nyomdászvilágnak, azt mindnyájan tudjuk és ezért ünnepeljük őt; és ezért érte őt az a legfelsőbb kitüntetés, mely az igazi érdemet jutalmazta. De ünnepli benne mindenki a becsületességnek és szivjóságnak megtestesülését is, az igazi embert.

Nyomdászságodnak ötven éves évfordulóján szeretettel és hódolattal járulok eléd és üdvözöllek, Mester!

Burger Gusztáv.

Az emlékfüzet érdemes szerkesztőjének felszólítására, én is bátor vagyok néhány sorban a mindnyájunk által tisztelt jubilánsukról megemlékezni.

Nékem nem engedte meg a sors azt a szerencsét, hogy Bendtner József közelébe juthassak s így nem tudok róla a mostani divat szerint úgynevezett intimitásokat közölni; azonban a távolból is módomban volt néhány apróságot megfigyelni és emlékemben tartani, melyekről most megemlékezem, Bendtner József iránti nagyrabecsülésem jeléül.

Bendtner Józsefet hírből már régóta ismerem, még inaskorom óta. Az aradi Réthy-féle nyomdában tanultam. Mikor inasnak mentem, Réthy Lipót nyomdáját az akkori jó nevű Bettelheim Testvérek könyvkereskedőknek adta bérbe, míg ő Pesten a Kunossy-nyomdának társtulajdonosa lett. Bettelheimék üzletvezetőnek Szőllősy Mihályt szerződtették, ki a kitűnő forgalmú nyomdába a többiek között néhány szegedit, névszerint Fabriczky Ignácot, Patzauer Lipótot meg Csulovszky Jánost hozatta Aradra, sőt, ha nem csalódom, a pesti születésű Brezovszky Sándor is Szegedről jött, kik az akkor tekintélyes „Alföld" című napilapot szedték, a tördelő pedig a kolozsvári születésű Ajtai Lajos 1848-as honvéd főhadnagy volt. Valamivel később került az „Alföld"-höz Firtinger Károly, ki általános föltűnést keltett vörös Garibaldi-ingével és nagy karimájú kalapjával s csakhamar megalapította az aradi munkásegyletet. Még egy említésre méltó szedője volt akkoriban az „Alföld"-nek: fintaházi Szabó Lajos, a marosvásárhelyi liceumi nyomdának volt bérlője, Imreh Sándor előtt. Munka közben gyakran élénk és érdekes vitatkozások folytak, tárgyalták honi viszonyaikat; a szegediek túlsúlyban voltak, tehát ők beszéltek legtöbbet s a Burger-nyomdát szinte magam előtt láttam. Szóba került az oly korán elhunyt, gyenge testalkatú Kleinmann Frigyes is, kiről a többek közt elbeszélték, hogy mikor egy szekrény fölállításával akart megbirkózni s nem boldogult vele, az egyik jószívű segéd — nevét nem tartottam meg — ki nyelvhiba miatt a gy betűt cs-nek szokta kiejteni, azt mondta neki: „csenge cserek vacs te Fricses" s őt félretolva, a szekrényt felállította. Ezidőben gyakran hallatszott a Bendtner név, a szegediek szinte büszkeséggel beszéltek róla, kinek fölényét egyértelműleg ismerték el.

*

Az 1882-ik évben megalakult a „Társaskör." Az alapítók eredetileg olyan kört óhajtottak alapítani, mely az önmivelődést előmozdítani

igyekezett azáltal, hogy a tagok szépirodalmi munkálatokkal foglalkozva, kiki zsengéit egy-egy klubestén felolvasván, így egymást buzdítsák az önképzésre. E sorok írója szólalt fel ez ellen, amaz óhajának adván kifejezést, hogy a szépirodalom kultiválását bízzuk a hivatott írókra, a kör tagjai szakirodalommal és szakfelolvasásokkal, mesterségök keretén belül keressék fejlődésüket. Az eszme tetszett és elfogadtatott, de a többek közt boldogult Ács Mihály is azon aggályának adott kifejezést: honnan vegyünk szakírókat? A „Társaskör" nemsokára életjelt adott magáról, megjelent Tanay József szerkesztésében a Magyar Nyomdászok Évkönyve I. évfolyama 1883-ra. Az évkönyvben az első szakcikket „Az első szakcikk" cím alatt Bendtner József írta. Ő törte meg a jeget, ő mutatta meg az utat, ő utána haladt az új nemzedék. Az évkönyvek többi folyamaiban, továbbá a Pusztai Ferenc „Magyar Nyomdászat"-ában számos szakcikkét volt alkalmunk olvasni s nehéz volna eldönteni, mi érdemel nagyobb elismerést: ékes tolla, avagy nagy szaktudása.

•

Az 1884. évben Kerkápoly Károly, Csávolszky Lajos és dr Gerő Lajos megalapították a Pallast. Csávolszky a magy. kir. államnyomda akkori igazgatójától Pécsy Imrétől kért műszaki vezetőt. Az igazgató egy napon magához hívatta Pusztai Ferencet s azt mondta neki: „Nézze fiam, bár nem szívesen nélkülözöm magát, de ha van kedve hozzá, fogadja el ezt a kínálkozó állást, én magát rátermettnek tartom." Pusztai némi habozás után azt el is fogadta s miután elfoglalta új helyét, azon tűnődött, hogy íme, adott a jó Isten állást, észt is adott hozzá, de hiányzik a gyakorlat, mert bizony enélkül nyomdavezető nem boldogulhat.

Eszébe jutott Bendtner József, kit azután felkért, legyen szíves őt a nyomdavezetés miszteriumaiba bevezetni. Bendtner kérelmét szívesen teljesítette. Pusztai szorgalmasan eljárt hozzá s később bebizonyította, hogy tanítómesterének méltó tanítványa volt.

•

Néhány évvel ezelőtt valamelyik vasárnap délután nagyobb társaság volt együtt Budán. A társaság egyik tagja valami alkalomból előhozta a Bendtner nevet, mire megszólalt Szabó Elek, a magy. kir. egyetemi nyomda főművezetője: „Uraim, én Bendtnert fiatal kora óta ismerem, ez az ember életében sokat, igen sokat dolgozott, én

vagyok tanúja, hogy mint fiatal családapa, este haza kerülvén a nyomdából, éjfélig, sőt néha tovább is regényeket fordított hírlapok számára, hogy nagy családját fentarthassa."

*

Mintegy 15 év óta készíti a Pallas a Stefánia kórház-egyesület évi jelentését; ez a jelentés magyar-német nyelven jelenik meg. Midőn az első évben Halász Dezső, az egyesület érdemes titkára utasított, hogy az igazgatósági jelentés magyar kefelevonatát németre fordítás céljából küldjem el Bendtner Józsefnek, ezen megütköztem, hisz' tán házilag is el tudnánk ezt végezni; de Halász Dezső ragaszkodott kívánságához s azóta évről-évre Bendtner József végzi mindig ezt a munkát.

Midőn ezt az irodalmi munkáját is megemlítettem, tettem azért, hogy ennek kapcsán kifejezzem azt az óhajtásomat, hogy még számos éven át legyen alkalma jubilánsuknak a Stefánia-egyesület jelentését németre fordítani, jó egészségben, családja és mindnyájunk örömére, az ifjabb nemzedék pedig lássa benne azt az eszményt, melyet elérni törekednie kell a nyomdásznak.

Griesz Ede.

*

Tudvalevő, hogy Jézus Krisztusnak, a katholikus vallás alapítójának, apostolai voltak, kiknek hivatásuk volt az akkori elkorcsosult emberiséget erkölcsileg nemesíteni és felebaráti szeretetre ösztönözni.

Ilyen felebaráti szeretettel bíró ember volt Gutenberg János, a könyvnyomdászat feltalálója, minden intelligens nyomdásznak édesatyja.

Gutenberg Jánosnak szintén voltak és vannak minden műveltebb államban apostolai, kik művészetét terjesztették és terjesztik, az emberiség áldásos javára.

A magyarországi nyomdász-apostolok közé tartozik Bendtner József, ki mindenkor fáradhatlanul munkálkodott a nyomdász-művészet fejlesztésén.

A fiatal nemzedéket nevelte, hogy hasznos szakemberek váljanak belőlük.

Üdvözlöm tehát Bendtner Józsefet, mint magyarországi nyomdász-apostolt ötven éves jubileuma alkalmából!

Budapest, 1905 november hó. Fodor Zsigmond.

Kevés nyomdász éri el az 50-ik életévet, mennyivel kevesebb pályafutásának 50-ik évét. Ez már ritkaság számba megy és nagy szerencsének mondható, kivált ha olyan férfiút ér, mint Bendtner Józsefet, a ki büszkén mondhatja, hogy hasznosan és köztiszteletben megőszülve szolgálta a félszázadot.

Bendtner kollegánkat 50 éves sikerdús nyomdászságának jubileuma alkalmából üdvözlöm tehát és kivánom, hogy az Isten sokáig éltesse.

Brafmann Jónás.

Al véletlen találkozása, hogy midőn Bendtner József emlékkönyvébe néhány szót irok, az az „Emlékkönyv" jut eszembe, a melyet ő a magyarországi nyomdai termékek 1878. évi kiállításáról szerkesztett. Mikor ezt az „Emlékkönyv"-et a Pesti Könyvnyomda Részvénytársaságban boldogult Bauer I. M. alatt szedtük, nékem, mint fiatal szedőnek, ez a művecske, mely ugyan csak egy rövid előszóból, a kiállítás előzményeiről és ismertetéséről szólt, roppantul imponált. Csodáltam Bendtner ügybuzgóságát és példaképpen hatott rám az a szerénység, melylyel ezt az „Emlékkönyv"-et az előszóban ajánlta és amely ebben végigvonult. Ez időtől tartozom Bendtner nagyszámú tisztelői közé és mindig nagy érdeklődéssel kisértem szaküggyekben kifejtett tevékenységét. És mert most — a nyomdásztársadalom minden terén hosszú éveken át kifejtett ügybuzgalmát még azzal koronázta meg, hogy több mint száz kötetből álló értékes szakkönyvtárát a Szakkörnek ajándékozta — a mely nemes tette, remélem és velem együtt bizonyára a nyomdászság összessége, nem megváltása az ő további munkálkodásának, a melyre még számítunk — nemcsak tiszteljőit, hanem minden nyomdászt tiszteletre és hálára kötelezett.

Nagy Mesterünk bölcseségére vall, hogy abból a fényből, melylyel az egész világot elárasztotta, néhány sugár azon fiaira is esik, a kik szeretettel törekednek arra, hogy megváltó találmányát — mint Bendtner is — fizikai és szellemi közreműködéssel minél magasabb fokra emeljék és hogy e sugarak mellett meglátják őket a legfelsőbb helyen, a magasabb körökben — és mi, az ő szerető szaktársai e sugarak dicsfényénél ünnepelhetjük és mintaképpen követhetjük őket!

Budapest, 1905 november 30. Heller Ignác.

A magyar nyomdászok egyik legjelesebb úttörőjét, Bendtner Józsefet, ötvenéves jubileuma alkalmából örömmel üdvözlöm, nemcsak mint tanítómesteremet, hanem mint embert is. Szívből kívánom, hogy tudásával és szakismeretével még sok éven át támogassa a fiatalabb generációt, amely őt mindig híven követte.

Horváth Béla.

*

Sorsát senki ki nem kerülheti.

Mindig készültem, hogy egyszer majd szívem szerint megmondom róla véleményemet, de ezzel a szándékommal mindig alaposan felsültem.

Most a saját nagy eseménye szolgáltatta őt a kezembe, amikor talán többet szabad, mint máskor; tehát megkísérlem még egyszer...

Hajdanában nagyon csúnyán rágalmazta meg valaki a mi „öregünket". Valamennyien felsziszszentünk, mintha vipera csípett volna meg bennünket s a személyzet az én gyönge elokvenciámra bízta, hogy biztosítsuk az öreget változhatatlan ragaszkodásunk- és bizalmunkról s a galád cselekedet fölött megbotránkozásunknak adjunk kifejezést.

És mi történt?

Az „öreg" csodálkozva függesztette reám az ő szelíd szemeit, mintha azt kérdezte volna:

— Hát ez meg miről jó? Én ugyan nem bántottam azt a másikat, de arra sem szolgáltam rá, hogy ti nekem most ilyeneket mondjatok.

Arra kértük továbbá, hogy ezt a hozzánk nem méltó embert távolítsa el körünkből.

Az „öreg" ravaszkásan mosolygott s (amint a tények mutatják) körülbelül ezt gondolhatta:

— Annál én sokkal jobbat tudok. Az az ember itt fog maradni. Megfürdik a saját posványában s az én erkölcsi erőmtől fog megtisztulni.

Akkoriban az idők még nem voltak olyan kegyetlenek, a kedélyek nem olyan elvadultak; mert manapság — sokkal csekélyebb és bizony néha minden logika ellen igaztalan dologért — az egész személyzet szolidaritást vállal, boykottál és erőszakoskodik. Mi azonban megnyugodtunk.

Az az ember pedig még most is ott van, de most már csakugyan e m b e r, aki velünk együtt jubilál.

Sorsát senki ki nem kerülheti.

Mert sok van a kelmed rovásán.

A szaktársi szeretet kötötte minden virágkoszorúját gyöngéden eltávolította s csak a tövisét tartotta meg magának.

Pedig ahhoz alaposan értett kiggyelmed, hogy kell mások érdemeit megkoszorúzni. Megérdemelné, hogy mi áraszszuk el virágözönnel.

De nem! Aki önönmagában találja lelki megnyugvását, annak ilyen külsőségekre nincs szüksége. Azért tehát csak gyerünk tovább az igazmondással.

Emlékszik-e az öreg Höchner jubileumára? Nos hát akkor kegyed sem kérdezte senkitől, hogy mit írjon róla, hanem olyan rendkivüli alakot kanyarított belőle, hogy az öreg Höchner maga bámult legjobban, amikor megtudta, hogy a „fisch" felszedegetése milyen nagy dolog s nem is csodálkozott hiába, mert utóvégre a „fisch-csináláshoz" sokkal kevesebb szakértelem szükséges. Szó ami szó, az öreg bajor is csak nyomdász volt — 50 éves jubiláns — amit meg kellett írni valahogy. Hanem hát ez nem volt elég; kegyed a patriarchalizmust akarta a mai rideg világban jogaiba visszahelyezni.

— Nosza rajta! Kiki jöjjön a családjával; az enyéim is ott lesznek mind.

Toborzott vőfélyt, nyoszolyólányt, násznagyot, vendégmarasztókat.

Ha tehát Önnek akkor annyi mindenféle meg volt engedve, hogy játszhassék a mi érzelmeinkkel, tessék most már reánk bízni, hogy mi is szabadon cselekedhessünk.

Nekünk most sokkal könnyebb dolgunk van ám, mert mi szinte dúskálkodhatunk az Ön 50 éves multja érdemeiben. Csak ne nehezítené meg feladatunkat szerénységével.

Ha én most azt találnám mondani, hogy a Höchner jubileumát csupán az akkori kedves idők visszaidézése miatt hoztam az Ön mostani örömünnepével vonatkozásba, mert az Ön 50 éves jubileuma nem olyan szükkörű, hanem az egész újkori nyomdászat ünnepe, mert Ön a többi kiváló nyomdászszal egy sorban, sőt sokszor azok legelején küzdött a művelődésért, folytonos haladásért, szakmánk tökéletesbítéseért, és hogy egész generációt nevelt ennek a mai magyar nyomdászatnak, — bágyadtan intene a kezével, mintha mondaná, hogy az nem érdem, hanem — szerencse.

Hát minek mondjam mindazt. Még megjárnám, hogy azzal a

kedvenc szavajárásával főzne le: „Hagyja el, a vén cigány mindennap felejt egy nótát". Én azonban a saját, másik szavajárásával fegyverzem le: „A jó pap holtig tanul". Mert Ön nemcsak tanult, hanem tanított, arról természetesen nem tehet, hogy tudása kincsesházából olyan kevés ragadt reánk, sarjadékaira.

Ti vén gyerekek, akik már elszéledtetek erre-amarra, zarándokoljatok a Bendtner jubileumához; talán ti többet tudtok neki mondani, mint én.

Nem baj, ha össze is szid egy kicsit, legalább visszaképzelitek még egyszer azt az időt, amely nem tér vissza soha többé.

Én alig tudok mást kiejteni, mint: „Isten áldjon és tartson meg sokáig öreg Bendtner!" — mert az öröm, hálaérzelem és az édes-bús emlékek sokasága megakasztja szavam.

Somos Árpád.

Rendíthetlenül haladt az egyenes úton és ment becsületes célja felé. Most, nyomdászévei ötvenedik alkonyánál a dicső multját szemlélve, mint a ragyogó nap, mosolyog le reánk, bevilágítva az utat, melyen haladnunk kell. Ötven esztendőn át ápolta javunkra gondos kézzel erénye virágait, melyből most szívünk hálájának koszorúját fonjuk ősz feje körül.

Isten áldása kísérje!

Kovács Géza.

A munka az ember legnagyobb jótevője. Mert nemcsak mindennapi kenyerének megszerzője, de gondjaiban szórakoztatója, bánatában vigasztalója.

A ki dolgozni tud, egészen szerencsétlen soha sem lehet; a ki pedig egy munkában eltöltött hosszú életre nézhet vissza és munkájának nemcsak sikerét, de magasabb elismerését is látja, az boldognak mondhatja magát s barátai, tisztelői között körültekintve, büszke önérzettel kiálthat fel:

— Uram, a mit rám bíztál, elvégeztem.

Budapest, 1905 november hó.

Brenek Gusztáv.

Csak kellő intelligencia birtokában haladhatunk pályánkon előre és működhetünk eredményesen az esetleg elért vezető állásban, erre eklatáns példa a jubiláns művezető: Bendtner József, ki 25 év óta van élén a meglehetős kis üzemmel alapított Légrády-nyomdának, a mely az ő szakavatott és buzgó vezetése alatt fejlődött a mai nagy műintézetté.

Ehez pedig elsősorban kellő intelligencia, másodsorban kitűnő szakképzettség és üzleti szellem, no meg rendkivüli ambició kell.

Ha a kiváló nyomdászokról valaha az utókorban meg fognak emlékezni, Bendtner József köztük az első helyen lesz.

Kassa, 1905 november 14.

Baum Jenő.

Ötven esztendő gondterhes munkában! Oly nagy idő ez, melyet ritkán ér el munkában fáradozó férfi; de ilyen életért érdemes volt buzgólkodni, mert hiszen azt a siker koronázta és nem volt hiábavaló a fáradozás s tudom, hogy soha érdemesebb férfiú nem ért kitüntetés. Isten éltesse soká.

Budapest, 1905 november hó. Bach Frigyes.

A létfentartás az embert mindig arra ösztönözte, hogy fáradozzék, küzködjék, hogy magát és hozzátartozóit fentartsa. Sokan kidőlnek a küzdelem súlya alatt s igy mindenképen kell üdvözölnöm az egy emberöltő, 50 év óta mindig serényen működő szeretett faktorunkat, Bendtner Józsefet, kit az Ég sokáig éltessen.

Budapest, 1905 november hó. Sugár Gyula.

Bendtner Józsefet szivből üdvözli, nagyrabecsüléséről és szeretetéről biztositja igaz tisztelője

Budapest, 1905 november hó. Wölzl Ede.

Huszonöt esztendőt egy helyben tölteni és ötven esztendeig Gutenberget szolgálni!

Hiszen talán ma már nem is élnek ötven esztendeig az emberek!

S ha élnek s dolgozniok kell, ezt olyan kárhozatnak veszik, hogy egy év alatt is nem egy — huszonöt helyütt fordul meg.

Dolgozni! Persze, hogy ezt mindenki sors-csapásnak veszi.

Pedig e nélkül mik volnánk?

Amely percben a munka ex-lexbe jutna: a tébolydák kora virulna fel! — Hiszen nincsen a világon más olyan szórakoztató, lélekvidító foglalkozás, mint a munka!

S erre tette reá a kezét egy izgatásban utazó szekta és ezt bélyegezte az élet terhének és azok előtt, akiknek dolgozniok kell, nem sportból és nem idejüknek helyesen eltöltése végett: hanem muszájból és kenyérért! Mintha a koronát viselő főkre nem ugyancsak kötelező volna teendőik elvégzése!

S nem-e épp ezek iparkodnak kötelezettségeiknek pontosan eleget tenni?! A munkás is kis király, amig egyedüli kötelességének, a dolgozásnak eleget tesz.

Hányan vannak, kik saját maguknak őszinte vallomást tehetnének, hogy mindig híven teljesítették vállalt kötelezettségüket??

Jubilánsunkat felmentem a válaszadás kötelezettsége alul.

A munkaadó természetrajzához tartozik, hogy munkásaival á t a l á b a n elégedetlen legyen. Mert mennél nagyobb ezek száma, annál inkább hiányos a munkálkodás, illetve a termelés arányszáma, és a rosszul munkálkodók rovására eső mulasztás az egyetemleget terheli.

Erről sokat lehetne mesélni. Hány mester van, ki egész életét, lelkét az üzletnek szenteli és eget vivó eszméi sárba esnek, mert nem talál megfelelő munkatársakra.

A cégre és munkására, kik egy negyedszázadon át együtt tudtak maradni: emelje föl mindenki poharát és le a kalapját.

Ha Kristóffy volnék, menten törvénybe iktatnám, hogy ezen érdem minden további szolgálat alól mentesít és holtig tartó nyugdíj-élvezetre jogosít. Mert hiába! bármiként is nemesít a munka és bármily mértékben is nem élhetünk nélküle: ötven évi munkálkodás után bele lehet fogni itt a földön az örök pihenésbe!

Kner Izidor.

Egy fiatal — öreg úrról.

Ha életünkben bárminő szolgálatot teszünk a köznek és embertársainknak: megtettük kötelességünket. Bendtner József ötven esztendő alatt hatványozott mértékben tette meg a kötelességét embertársai irányában is, szakmája iránt is. Embertársaival mindenkor csak jót tett, szaktársaival még többet; mert egész generáció nőtt fel az ő működése alatt; a nagy nyomdász-társadalomban igen sokan vannak, akik az ő tanításával, útmutatásával foglalnak el szép pozíciókat. Szakmája iránti szeretetével tanított jó nyomdászszá, jó munkássá lenni egész sereg embert, és akik megérdemelték és a kiket ő védő szárnyai alá vett: mindnyájan megélnek az élet forgatagában, mert megtanította őket dolgozni és az élettel megküzdeni.

Ha Bendtner Józsefnek egyéb érdeme nem volna, csak az, hogy egy emberöltőn át dolgozott: már magában véve ezzel is a legnagyobb érdemet szerezte. De ő tanított is. Ő mikor a magyar nyomdászati szakirodalom még egész zsenge korát élte: már akkor ott találjuk őt az első sorban küzdők közt, magvas szakcikkeivel, alapos tanításaival buzdítva a fiatal nyomdász-nemzedéket a haladásra, szakmája művelésére, az önképzésre. Az ő pennája a magyar szakirodalmat lankadatlan kitartással, szorgalommal igen soká szolgálta. Nem volt szakkérdés, nem volt megoldandó probléma, a melyhez ő teljes hozzáértéssel hozzá ne szólott volna meggyőzően; és hogy nem hiába áldozta pennáját ennek a célnak szolgálatára, tanúja mostani kifejlett szakirodalmunk, a melyre büszke elégtétellel tekinthet mindenkor.

Hogy milyen művelője szakmájának a mi kedves ünnepeltünk, mutatja az, hogy felkerülve az Alföldről, az ország egyik első nyomdai intézetének vezetőjévé küzdi fel magát és hogy huszonöt esztendőt tölt el egyazon helyen szakadatlan, testet-lelket ölő munkában, teljes megelégedésre, becsületesen szolgálva intézete javát, országos hírű szaktudásával. De hát az ő érdemeit méltatni nem az én feladatom. Inkább beszélek Bendtner Józsefről, a páratlan, családját rajongásig szerető családapáról.

Hogy milyen családapa Bendtner József, a kihez gyermekkorom óta szeretettel ragaszkodom magam is és épp ezért szoros kötelékek fűznek hozzá és családjához: három évtized óta van alkalmam bámulattal szemlélni.

Fárasztó napi munkája után csak itt érzi jól magát. Élete hű osztályosát, gyermekeit a bálványozásig szereti; kicsi unokáját, életének szemefényét, büszkeségét rajongásig imádja. Látni kell őt a családja körében és megtudjuk: mi az igazi boldogság . . .

Jólelkűségét, a szegény embereken való jótetteit sokan ismerik. Boldog, ha nála szegényebb embertársán bármiképen is segíthet és ha csak két darab kenyere volna, megosztaná azt a szegény emberrel: az egyiket odaadná annak.

Nem volna teljes ez az írásom, ha meg nem emlékezném Bendtner Józsefnek hűséges feleségéről; erről a jóságos, gondos, körültekintő, önfeláldozó, gyermekei jóvoltáért az egész életen át küzdő kedves, jókedélyű nagyasszonyról, a ki Bendtner Józsefet egész életén át hű társként kisérte s a ki, ha jó ura csüggedett, vigasztaló szavával, gyöngéd lelkületével kitartásra buzdította, a gondterhes felhőket tőle elhessegette. Igazi feleség, szerető hitves, jó anya és nagyanya, mintagazdasszony; ha gyermekeit boldognak látja, maga is boldog; ha családjában beteg van: éjjel-nappal talpon levő, fáradhatatlan, aggódó őrangyal, a kinek gondos ápolása alatt meg kell gyógyulnia a legnagyobb betegnek is. Csak így aposztrofálhatom Bendtner Józsefnét, a mi kedves jubilánsunk élete párját, mert ilyennek ismertem mindig.

*

Bendtner József, kedves, öreg tanítómesterem! Szeretettel, hálás szívvel köszöntelek életednek ezen a szép, becsülettel betöltött fordulóján!

Magad mondád: „nekünk csak a fejünk szürkült meg, a szívünk fiatal marad az idők végtelenségéig!“

Maradjon is — m é g csak rövid ötven esztendeig!

Gelléri Mihály.

Herrn Josef Bendtner, dem es vergönnt ist, auf eine arbeits- und segensreiche 50jährige Tätigkeit im Dienste der Druckkunst zurückzublicken, möchten auch wir nicht versäumen, zu diesem Jubelfest unsere aufrichtigste Hochachtung und Anerkennung auszudrücken mit dem Wunsche, dass er sich der Früchte seines Fleisses noch recht lange in rüstiger Gesundheit erfreuen möge.

J. G. Schelter & Giesecke.

Örömmel csatlakozom azon sokakhoz, kik Bendtner József nyomdászságának félszázados jubileumát szeretettel és hálával ünneplik.

Szathmáry Lajos.

Az ősz jubiláns, Bendtner József iránt úgy fejezhetjük ki leginkább tiszteletünket és szeretetünket, ha azon az úton haladunk előre, a melyet ő nekünk ötven év alatt kitaposott.

Mint minden pálya, úgy ez is tövissel volt tele, de az ő talpát a tövis nem sebezte fel, alakját a fáradság nem törte meg, mert őrködött felette a világosság szelleme, a mosolygó magyar Géniusz.

Sebők Ede.

„A munkás sorsa függő munkaadója vagy helyettese egyéniségétől s helyzete jó, ha az benne nem eszközt, de felebarátot lát, ki érdekeit előmozdítani törekszik."

Ünnepeltünk sem élt hiába, mert számottevő egyénisége a munkástársadalomban annyira kimagaslik a többi közül, hogy azt számtalan aforizma sem volna képes eléggé illusztrálni.

Streck Béla.

Bendtner József 25 éves jubileuma alkalmával, Istenhez fohászkodom, hogy még sok-sok éven keresztül tartsa meg egészségét, hogy szeretett hazánk iparát tudásával gazdagítsa és mindannyiunk eszményévé legyen. Isten éltessé!

Donáth Izidor.

Bármily tiszteletreméltó legyen is Bendtner József mint nyomdász-szakember, művezető, feltaláló, szakíró stb., én a magam részéről mindenekfelett a tapasztalt, sokoldalú tudással bíró mesterszedőt becsülöm benne.

Bendtner József egyike azon öreg jó mesterszedőknek, a ki a nyomdászatban szerzett tapasztalatait, a gyűjtött tanulságokat nem rejtette soha véka alá, hanem rendszeresen megismertette ezeket,

— régebben nagyobb körben, most pedig közvetlen környezetével — hogy mások is tanulhassanak, okuljanak belőle. Terjesztette ezzel a tudást, de egyszersmind meg is könnyítette a munkát.

Tanítványai közül sokaktól és sokszor hallottam jóakaratú tanításairól, a szakbeli tudást igyekezett ezeknél a lehető magas fokra emelni. Hogy eme igyekezete nem volt hiábavaló, bizonyítja az, hogy nem egy igazán jó nyomdász akad, aki tudásának alapvető részét Bendtner Józseftől tanulta.

Ez a szeretetteljes oktatás az ő legszebb jellemvonása.

De van még ilyen több is. Ezek közül különösen kiemelkedik a szakmánk haladása, művésziesedése iránti nagy lelkesedése. Innen ered azután az, hogy öreg nyomdász létére a divatszerűen változó, új meg legújabb stílusokat, eszméket mindenkoron szeretettel üdvözölte és karolta fel.

Egy öreg nyomdász, aki a nyomdászat-technikában nem konzervatív, nem tartozik bár a ritkaságok közé, de bizony nem sok ilyen akad; de az olyan öreg nyomdász, mint Bendtner József, a ki az idők folyamán mindinkább változó s a régebbi stílusokkal és technikával egy és másban homlokegyenest ellenkező újabb alakulásokkal is egyetérteni tudna, azokat tanulmányozná, érvényrejutásukat elősegítené, már csak nagyritkán akad a vele egykorú nyomdászok között. Bendtner József még mindig tanul, halad a korral — ez is egy szép jellemvonás.

Fiúnylag rövid együttműködésünk alatt sokszor volt alkalmam csodálni reális tudását, helyes esztétikai érzékét s a modern, szép mesterszedések iránti lelkesedését.

Mint mindenkit, aki közelébe juthatott, úgy engem is sok szépre és jóra oktatott. Régebbi tapasztalatainak elbeszéléséből, valamint a mai modern nyomdászatra vonatkozó eszméinek, eredeti felfogásának megismeréséből sokat tanultam. Köszönet érette.

Bendtner József 50 éves nyomdász-pályára tekinthet vissza. Ez oly nagy idő, hogy nekünk fiatalabbaknak szinte önkénytelenül jut eszünkbe az, hogy vajjon nem fáradt-e még el a szakmánk fejlesztésével, előbbre vitelével járó, kétségtelenül kimerítő munkában?

Szellemi frissesége, a szakma és közügyek iránti kitartó érdeklődése az ellenkezőt bizonyítja; azt, hogy Bendtner Józseftől s az ő kiváló szaktudásától még sokat várhatunk.

Áldja is az Isten, hogy szeretetével, tudásával, tanításaival még

soká támogathasson bennünket, hogy megtanulhassuk gondozni, ápolni azt a csemetét, amelyet ő és kortársai ültettek el: a magyar nyomdászati szakfejlesztés csemetéjét.

Ha ez idővel magas, terebélyes, impozáns fává fog nőni, hirdetni fogja az a kertészek, az ültetők dicsőségét, a kik közé Bendtner József is tartozik.

Löwy Salamon.

Az öreg jó betű.

Öreg emberről, veterán szaktársról kellene írnom s én az öreg jó betűről irok! Nem hóbort ez? Lássuk csak. Én azt mondom, hogy az öreg jó betű és az öreg jó szaktárs tulajdonképen egy.

Az öreg jó betű megmaradt vadonatúj megjelenésétől kezdve egészen addig, míg megöregedett, tehát mondjuk a mai napig használhatónak, igen sokszor nélkülözhetetlennek. Egyszerű, de finom munkát végeztünk vele, s még ma is, a bolondéria fényes korszakában, azok, kik a nemes egyszerűséget a finom ízléssel párosulva szeretik, igen sokszor vissza-visszatérnek az öreg jó betűhöz, mert az — ha az idő, a sok munka meg is viselte, nemességéből és szépségéből nem veszít soha; inkább elpusztul, de jellegét nem hagyja el! S még öregségében is kitűnő, sokszor a legkiválóbb szolgálatot teszi.

Mily más eredményt mutat fel az újfajta, a mai kor szülte kacskaringós, modern (?) betű. Hol a feje búbja van behorpadva, majd a nyaka hátrafelé kinyúlik, hasa pedig iszonyú nagy; majd az egyik lábát emelgeti felfelé, mint a gólya; majd pedig a feje — üres.

És ez szól nemcsak az öreg jó betűre, hanem az öreg jó szaktársra is. Vessünk csak egy pillantást a multba; nem fogunk látni egyebet, mint végtelenül szerény, egyszerű, de nemesen gondolkodó szaktársakat, kiknek leghőbb vágyuk a szakma és a nyomdásztársadalom fejlesztése volt, legnagyobb örömüket pedig abban lelték, ha egymás ismereteit gyarapíthatták — az utókor javára.

Ilyen puritán és nemesen egyszerű volt mindig Bendtner József jubiláns szaktársunk is! Ő nem táncolt hol az egyik, majd a másik lábán, mint a mostani, tehát modern — betűk, hanem megmaradt — öreg jó betűnek! Öreg jó betűnek, melyet az utókor féltve őriz meg, hogy valahogy meg ne sérüljön és minél tovább megmaradjon!

Neki nem voltak semmiféle — teszem azt amerikai — rendszerei, ő nem vágyott hírnévre, nem kereste soha az ünnepeltetést, persze nem is tünt fel úgy, mint a modern — betük! S épen ezáltal kétszeres értékkel bir reánk nyomdászokra nézve Bendtner József működése. Mert csakis ilyenektől, mint ő, tanulhatjuk meg, hogyan érjük el: a megbecsültetést!

Szinte látom, hogy mily öröm szállja meg derék öreg jó szaktársunk szivét, ha szakmánk fejlesztését a multtal összehasonlitja; látom, mily megelégedés tölti el, hogy a hosszú fáradságos munkának, a melynek ő is előharcosa volt, szakmánk fejlesztésének megvan már — ha hosszú évek mulva is — a gyümölcse! Hogy buzdit és bátorit: csak előre!

Bendtner Józsefet megbecsülni pedig csak úgy lehet, ha nyomdokait: a nemes egyszerüséget s a szakma iránti szeretetet ápolni és fejleszteni tőle megtanuljuk!

Stalla Márton.

Bendtner és Szirmai.

— Egy kis visszaemlékezés. —

Bendtner József nem tartozott azon művezetők közé, ki alkalmazottaival durván bánt, avagy tanoncait testileg megfenyitette volna. Nagyon türelmes természete volt és ritkán jött izgalomba.

Egyszer mégis megtörtént.

1877-ben történt. A szegedi nyomdásztanoncok egy része, névszerint: Deutsch Albert, Feuerlöscher (Földes) Ármin, Glück (Gelléri) Mihály, Gelberger Mihály (†), Klein (Gelléri) Adolf, Kulinyi Marci (†) és Schlesinger (Szirmai) Ignác, néhány felsőbb iskolai növendékkel egy kis kört alakitottak, ahol célul tüzték ki az önmüvelődést és ezzel együtt a mükedvelői színielőadások rendezését is.

Bendtner József, ki akkor a szegedi Burger Zsigmond-féle nyomda művezetője volt, tudomással birt ezen kör létezéséről és örült is annak, hogy szabad időnket hasznos dolgokkal töltöttük el; csak azt nem szerette, ha reggel néha elkésve értünk a nyomdába; ami olyan alkalmakkor történt, amidőn próbákat tartottunk a színielőadásokhoz és a próbák után a közreműködő hölgyekkel a vendéglőbe mentünk vacsorázni, honnan csak éjfélután vetődtünk haza. Ezért többször meg is dorgált bennünket.

Egy alkalommal szombat este volt a főpróbánk, amelyen Szirmainak, a Népszínház jelenlegi művészének, — akkor szedőtanonc volt még — a főszerep jutott. A „Szegedi Hiradó" című lapnál e napon igen sok volt a hirdetés és Szirmainak is segítenie kellett.

Szirmai látva, hogy neki ott kell maradnia szedni, s így a főpróbából nem lehet semmi, kérte Bendtnert, mentse föl az ottmaradástól. Bendtner azonban megtiltotta neki az elmenést addig, míg a hirdetések el nem készülnek.

Szirmait nagyon bántotta az, hogy nem mehet el a főpróbára, felülkerekedett benne a művészhajlam, letette a szedővasat és megszökött a nyomdából. Rohant a színházba, ahol mi kitörő lelkesedéssel üdvözöltük őt.

Másnap zsúfolt ház előtt tartottuk meg a műkedvelői előadást, amelyen ott láttuk Bendtnert is.

Előadás után a közreműködők reggelig tartó mulatságot rendeztek.

Hétfőn Szirmai visszaemlékezve szombati szökésére, bizony szepegett egy kissé.

Bendtner reggel szemlét tartva a nyomdában, Szirmai mellett elhaladva, dühös pillantásokkal mérte végig és berendelte az irodába. Kérdőre vonta őt a szombati szökés miatt; azonban Szirmai nem adhatott más választ, mint hogy megígérte, hogy ez többet nem fog előfordulni. De ezt oly impertinens arcfintorral mondta az ifjú titán, hogy Bendtner dühbe jött és jól megrakta Szirmait, ki erre nem lévén elkészülve, kétségbeesésében csak ennyit mondott:

— Üssön csak, üssön csak Bendtner úr, mert megérdemlem!

Így végződött a sikerült előadás utolsó felvonása és erre az egy esetre emlékszem, amikor Bendtner valakit testileg is megfenyített.

Földes Ármin.

Sok ember, ha 50 esztendőt élt munkátlanúl, azon hiszemben van, hogy ime, teljesítette élethivatását.

Vajjon milyen boldogság, elégedettség s lelki megnyugvás lakozik annak szívében, ki egy fél évszázadon át fáradhatatlanul munkálkodott, ki lankadatlan lelkiösmeretességgel buzdította s tanította embertársait?

Fürth Mór.

1889-ben volt, a mikor a Légrády testvérek nyomdájába mint a „La Hongrie“ francia hetilap szerkesztő-szedő-korrektor-tördelője kerültem egy személyben.

A „La Hongrie“ pedig arról volt híres, hogy a kiadó-főszerkesztője sohasem volt abban a kellemes helyzetben, hogy a lap nyomdai költségét kifizethesse, miért is a lap nyomása minden szombaton mindaddig függőben maradt, míg a kiadó-főszerkesztő törött németséggel a Légrády urak egyikét szép igéretekkel a lap elkészítésére kapacitálni nem tudta. Igy állásom nem valami erős alapon nyugodott és minden héten egy kissé megingott. De négy hónap múlva ez az ingó kondicióm is megszűnt, mert a „La Hongrie“-nak hitelbe való nyomását kérlelhetetlenül beszüntették és Bendtner bácsi akkor nekem is kiadta az útlevelet.

Bendtner boldog volt, mikor a „La Hongrie“ nyomását beszüntették, mert nemcsak hogy egy minden héten megismétlődő kalamitástól szabadult meg, de megszabadult tőlem is, aki örökös későjövetelem által őt — ki a pontos munkaidő betartását szigorúan követelte és önmaga is betartotta — határtalanul bosszantottam; de bosszankodtam én is azon a ferde berendezésen, hogy a nyomdába csak egy lépcső vezetett fel és ez is Bendtner irodája előtt. Igy aztán, mikor 7 óra reggel helyett 8-kor vagy $^1/_2$9-kor toppantam a nyomdába és Bendtner irodája előtt elsurrantam, akaratlanul is lehunytam a szemeimet azon hiszemben, hogy akkor nem vesz észre. (Hisz a strucmadár is a homokba dugja fejét, ha veszélyben forog.) Ő is szemet hunyt és — mégis észrevett, de francia sokoldalúságom folytán nélkülözhetetlenné váltam és igy kénytelen volt tőlem ezen rendellenességet is eltűrni.

Mikor Bendtner-től elbucsúztam, nem titkolta későnjövetelem feletti bosszankodását és ajánlotta, hogy csapjak fel faktornak, mert ehhez megvan minden qualifikációm: szeretek későn jönni és nem szeretek dolgozni!

Hogy milyen éleslátással birt Bendtner, eléggé bizonyítja az a tény, hogy néhány hét múlva az ő ajánlatára a később részvénytársasággá alakult Schlesinger-féle nyomda faktora lettem.

Igy értem el Bendtner jóvoltából a faktori állást.

Kalmár Lajos.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

BUDAPEST
LÁZÁR TESTVÉREK